

Daai Hnea Ka Nih Xäi Hne

Kkhyü sük

Pa Pangsiima jah mpyên ei üng nih Kkhyou sa Daai na thuum ning, kkhuikkaam, pyen kshak eia mong sa up pyaan lo khoh be tü ni. Kkhui sa up ta nghngih pyaan päänga kyakkti Ahina sa up üng ta ih phak kkhui aktooi sun Kkhui Ngjäm, kona Among, Tui Kyum Be, Kkhui Shui, Kkhui Kpyah, Ng'ai tia mjü kkhyuk jah mkho lü kah nih pyaan u. Kkhui Shui ta Pasong Kheng Shoa poh pyaan kse kah mkho ni. Ahina mjü kkhyuk sun "DAAI HNEA KA NIH XÄI HNE" tilü mata shui ni. "Xäi Hne" ti hin ta akphyüm pyen, nghmüüm be shayang, ng'ai ng'om piit pyaan ti naak hlü ni.

Ahina sa up hin kah nih lo kpha säpa ta mtun ei lü poh-a kyak kti. Käh thoih hleih laang ktia ta am nih seh khoh. Akhye shoh naak lo phi vek kkhai ni. Ahlū naak ksang sun üng juh jeh lü nah nih pyaang loyah kkhaie. Kkhyaang mjü hin noh nih thuum ning kdo sun nih ksün vai hlü kti ni. Ahina sa upa phäh nah mhnuh mtheh ku thi ei ktie sun aksanga jah je ei. Sa nah ktep peet kti Po Nääng phi je ei ni. Kah pyen ma kkhai, ahina sa up pyaan vai kah kpaam pyei. I bää am nah nih ngngaih vai u noh nah pyang ma ei kti. Sa up hin phu mah, ksaak mah kti tia kah pyen hlük kti. Khyaih khoh

säpa ah nih pyen ksaaka kba kuunga msih mkhääh lü kah
poh pyaan ni. Hju hjäp lü nah nih büh u ta nah nih hmuk
ksang kkhaie. Nih thuum ning kkhui kkaam kdo sun hläk
hläk pak paka xe nalü nih shääm bän vai u hlü kti. A i üng
phi abäng pä thou lü nih ngdüih khoh ua ta do kkhai shü.
Nih poh vai u hin mkhyäü vai am hlü ti. Käh mso na lü ado
vai sun ngngaai lü nih poh yüm kom u. Kkhyaang hin üng
mkhimi mkhämh kti nih vek kti. Abäng üng ta am nih täng
päih khoh. Lüphi amdanga nih ngnaap ulü am do ti. Nih nu
pa pasong ktheemea ve ham üng nih ngthäh ngkhyah poh
mshah vai u. Päta phäh däk nghnga nalü nih thuum ning
kkhui kkaam kdo hin nih lah taak ta nih mjü nih mkhyüh
kkhaie ni.

Daai Phya Nglinga Paai Long

KKHUI NGJÄM

Tui long buuia huui lok kti

Tui long buuia huui lok kti ta ua nu. Keia nu. Nah nu u.
Kah nu Mjoong. Mjoong u Mjoong. Mjoong Shishooi.
Shishooi u. Shishooi Taak. Taak u Taak. Taak Bum Hlum.
Bum Hlum u. Bum Hlum Thääi. Thääi u Thääi. Thääi Keva.
Keva u. Keva Müüm. Müüm u Müüm. Müüm Xu Kkhui. Kkhui
u Kkhui. Kkhui Dumdaaü. Dumdaaü u. Dumdaaü Lään. Lään
u Lään. Lään Shapho. Shapho u. Shapho Ngmon. Ngmon u
Ngmon. Ngmon Mshili. Mshili u. Mshili Kyaat. Kyaat u Kyaat.
Kyaat Baü Hlaü. Baü u. Baü Hlaü Thoon. Thoon u Thoon.
Thoon Khum Khäh. Khum Khäh u. Khum Khäh Mphyüng.
Mphyüng u Mphyüng. Mphyüng Mete. Mete u. Mete Khong.
Khong u Khong. Khong Mang Ngshit. Ngshit u Ngshit. Ngshit
Pyopyak. Pyopyak u. Pyopyak Ngshäih. Ngshäih u Ngshäih.
Ngshäih honghan

Nah sa-a kphyaa i ta i üng nah mkyoon

Nah sa-a kphyaa i ta i üng nah mkyoon. Aai nghlül kok
üng kah mkyoon. A i ak'eih nah nah taak. Amsu akphyeeng
kah ning taak. I üng nah taak. Ei hnün kuung sä ktääk eiä. I

am v el w b ank

üng nah taak am vek kba. Mkhuui mkot sä ktaak ei ä. I üng
 nah taak am vek kba. Nghngang mkot sä ktääk eiä. I üng nah
 taak am vek kba. Mkhyuktung phung sä ktääk ei ä. I üng nah
 taak am vek kba. Mkot khäng khä sä ktääk- eiä. I üng nah
 taak am vek kba. Ksha xüng sä ktääk eiä. I üng nah taak am
 vek kba. Ksha pyaai sä ktääk eiä. I üng nah taak am vek kba.
 Kkhyaaak kum lu sä ktääk eiä. I üng nah taak am vek kba.
 Nghmu Khingkhi noh ah jiiin joon ei. Nah ktäm vih vah vai ta.
 Ngkyüi dung nu üng ah ngsuk ei. Nah kshüün ngliip ngaap vai
 ta. Tui li khuuia ah lih luh ei. Nah mlüh phim phum vai ta.
 Kkhyü sa sooi kom kah ti. Ba nih phi phou be vai shü. Khi
 khou hlou kom kah ti. Ba nih kphom bik byak vai shü. Ti Toi
 teek kom kah ti. Ba nih khi khyüi be vai shü. Mpyüm mdong
 ek kom kah ti. Ba nih mhji mhjum be vai shü. Ksim sa pyak
 kom kah ti. Ba nih ship shep be vai shü. Mthi lung ak kom
 kan ti. Ba nih pim päim be vai shü. Kphyu jah suui kom kah ti.
 Ba nih kpaai kolok vai shü. Kphyu msi mit kom kah ti.
 Shukkhe ba nih mthoih vai shü. Aai ngbu ba nih kpä vai shü.

Mso kon taak

Msong kon taaka. Ngmaai ka looka. Kiko kah xu
 veväm mah-a. Mjoong khi khäai. Kbü kyü kah nih ba ti. Käh
 man tiik teek ngü. Kivik juk tha be u. Vin tang juk tha be u.
 Kah kkoii Ma kaai lotü ma kom. Ngbäm Tui Ma kaai lotü ma
 kom. Ksunga ngtoon hing hing üng. Tui mu ngtoon hing hing
 üng. Ksiipa ding vääk vääk üng. Shang shaih ding vääk vääk

üng. Ngteh pui pa ta hlüng käüh. Küüi ngbu pa ta hlüng
käüh. Ah ngnam küüi lü hlüng käüh. Ngteh pui pa ta nün
jou. Kpaam Sho Ngbu ta nün jou.

Kah sa Toa li kkha

Hin ta ua likkha. Kah sa Toa likkha. To u Toa likkha. To
Khansoka likkha. Khansok ua likkha. Khansok Ngsüna
likkha. Ngsün u Ngsüna likkha. Ngsün Pulooia likkha.
Pulooi ua likkha. Pulooi Taaka likkha. Taak u Taaka likkha.
Taak Bumhluma likkha. Bumhlum ua likkha. Buhlum Thääia
likkha. Thääi u Thääia likkha. Thääi Keva-a likkha. Kev ua li
kkha. Keva Müüma likkha. Müüm u Müüma likkha. Müüm
Xukkuia likkha. Kkhui u kkhuia likkha. Kkhui Dumda-a
likkha. Dumda ua likkha. Dumda Lääna likkha. Lään u
Lääna likkha. Lään Shaphoa likkha. Shapho ua likkha.
Shapho Ngmoma likkha. Ngmom u Ngmoma likkha.
Ngmom Mshilia likkha. Mshili ua likkha. Mshili Kyaata
likkha. Kyaat u Kyaata likkha. Kyaat Baühlaüa likkha.
Baühlaü ua likkha. Baühlaü Thoona likkha. Thoon u Thoona
likkha. Thoon khumkhäh-a likkha. Khumkhäh ua likkha.
Khumkhäh Mphyünga likkha. Mphyüng u Mphyünga likkha.
Mphyüng Metea likkha. Mete ua likkha. Mete Mkhonga
likkha. Mkhong u Mkhonga likkha. Mkhong Mang ngshit ka
likkha. Ngshit u Ngshit ka likkha. Ngshit Pyopyaka likkha.
Pyopyak ua likkha. Pyopyak Ngshäih-a likkha. Ngshäih u
Ngshäih-a likkha. Ngshäih Honghanga likkha.

Tik kü te

Nah pi ta ni tik kü te. Hoa sit kti tik kü te. Pi thing kkhyäih kti tik kü te. Thing ta i vai tik kü te. Mkhya-a soon vai ti kü te. Mkhya ta i vai tik kü te. Aaia mjoh vai tik kü te. Aai ta i vai tik kü te. Nghmua jäh vai tik kü te. Nghmu ta i vai tik kü te. Ngkyüi üng ngsuk kkhai tik kü te. Ngkyüi ta i vai tik kü te. Ngmina loh vai tik kü te. Ngmin ta i vai tik kü te. Kyaaia thoh vai tik kü te. Kyaaia thoh vai tik kü te. Kyaaia ta i vai tik kü te. Sha-a mshih vai tik kü te. Sha ta i vai tik kü te. Kkhyana kah vai tik kü te. Kkhyang ta i vai tik kü te. Yaai yoh vai tik kü te. Yaai ta i vai tik kü te. Yaai ta Yaai mik ngbin kiliik.

Among

Yang Sheen Phäai

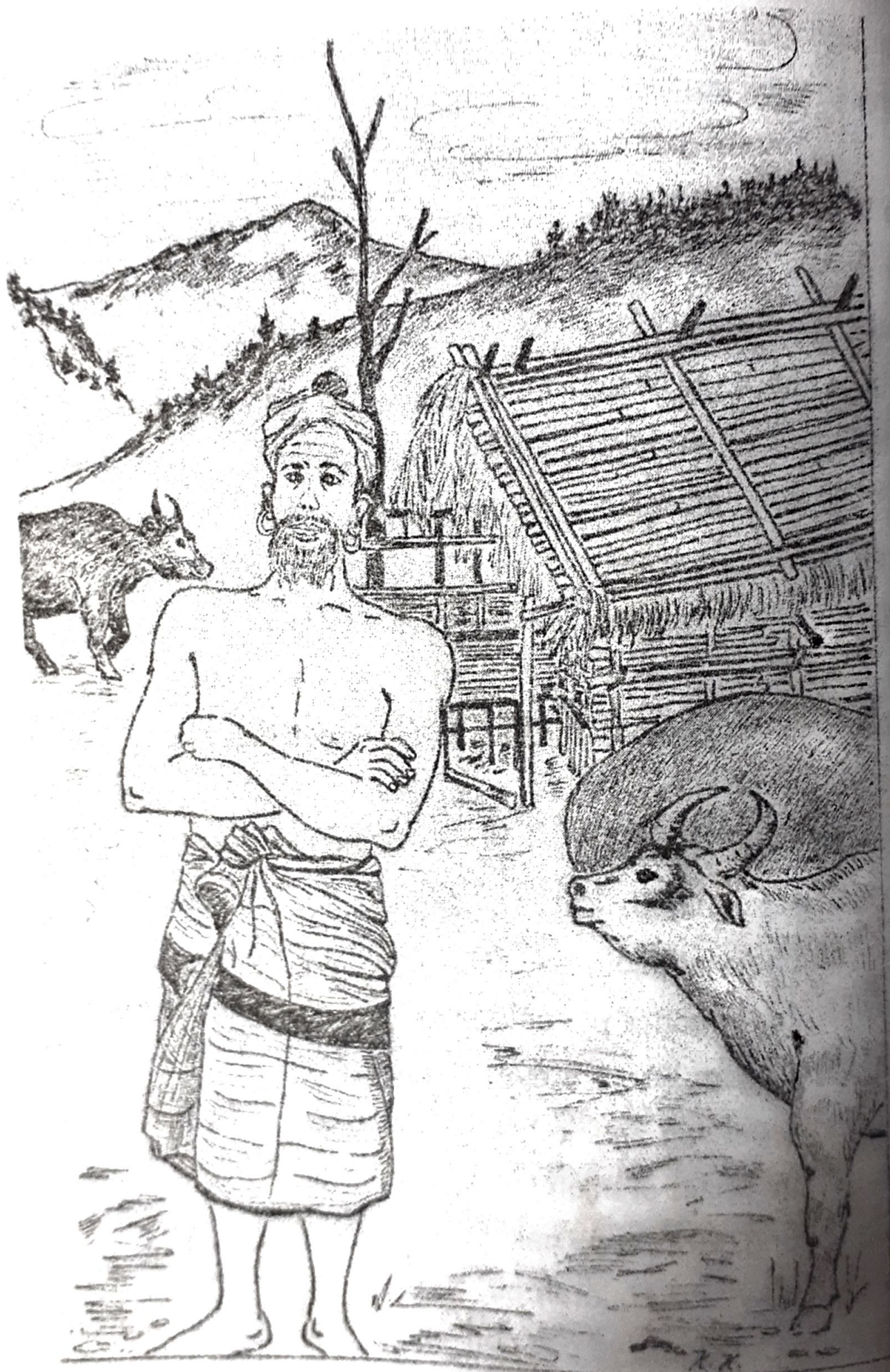
Ahlaana kho kphyüm kkhyange ta Hle-phyan teh teh lo mjoh ktie. Yang Long mdeka ka mah pook Sheen Phäai Mnaai phi kkhum sa teh kuung ngkyaang namjoh kti. Ah kkhyu ksük ta Msuum Tui Sa Nghning Hleih mjoh. Ksing nu phi shun lü she lei mhma you lü thik kti. Asun kona Ngthang Kum sa Mhnü Ngthang ah laak be tü. Am sa na mjoh. She akkhyünga kkhyet kip suum lü mhma kip mhma ah yoh. Ksheng Msuong ngnam Yang Msaai im kphyüm Mtaat phung sä im hnün nak kti. She eek sun Mleeng Shang long säp säp phak ktia loong lü aaie ngsum thak thak ktie. Aai thoong ah taak. Me phi kphyü kip velü vok lei mhma vek kti.

Mthi, ksim ksei yang mat tak kti. Ah ksei pong phi baan teh lok kti. Kta xaat xaat lü lik lik jaaü jaaüa va bik kti. Nghngaai phi nghngaai kap üng be kti. Nghngaai kap mat sun pun tong kaai lok kti. Moong phi dung mat üng ngdüüi kti.

Mhnüüp mat üng ta mah pook sun mah pook Mnaaia pa mah pook Li Nääng Khenga vah-a sit mjoh kti. Mhnüüp jah pyaanga kkeh-a vah sun kho teh pa kuung ah vook. Ah khuut ma noh phi ngja ei kti. Mah pook Mnaai Nääng noh ta "Pa kdämo, buh ei loa" ah ti. Asun üng mah pook Sheen Phäai Mnaai noh "Kah ei lok vai buh ta nah nih lo ktieo. Kah ook lok vai ju ta nah nih phüüi lok ktieo" ah ti. "Mah pooko, ju phi k'am mat aphe kvaang kuung kah nih lo ktie ni. Buh phi kbah sä üng abea kshoih k'am üng khüün lü kah nih phüüi lok ktie" ah ti mjoh. Ah nah ei ma ulü ah nih-a ei ook vai sun ah nih jah taak mjoh u. Ju sun käh theng ei xa lü tui ook nu üng mhlüih ei lü ah ook. Msü nu k'am thing phi ah pät noh mtaai kti. Ah püie noh ta buh thoh sun api sa ni ah nih ei u. Aai nghlúi pa k'am nglaang üng abea ah nih mshou u phi ah phaih ei mjoh. Asun kba ei ok ktia thoon lü ah püi poea im lou hngoh-a phi am ei ook lok vaia ngngaai lü am ei ohü bä mjoh. Pooi im pyang loua phi am sit hü bä. Ah kkhyüng kshei sun ah ima hnim ei lü vek kti. Voka ngkho ta kuh teh phi phaih ei mjoh kti. Nghmo Long, Pi Long, Mbet Long khyong, tui sum pe naküt noh "Sheen Phäai Mnaai" ti- ulü ah nih kyüh u. Ahun ah pu, Ngthang Kumea veei sit kti sun Aang Uum lama ye päe noh ah nih kham u. Mah pook

sun hmu ulü ta kyüh tong ulü ,Kkhum teh ngkyaang nak kti
sun noh ahunata nghngih kthum phi jah hnim kkhai" tilü
ngmap phaih phaih üng sen-in mjoh ktie. Ahun nghmaak
Ngleeng Küüi Pa hnashen ngkhah püi lü ah pu Ngthang
kumea veei sit be tü kti. Ye-e noh kham tü mjoh ktie. Jah
hmu-ulü "I, 'Yang Sheen Phääi Mnaai' ah nih ti u sän am
nik ktio. Ahin teh pa noh ta i a am jah hmu shoom" ti-ulü ah
nih ngheei taak u. Tui Li mkyaaanga kkea Kkhyoong ngnam
üng ka Pho Hleih, Nghmo Ye Pa shui shok nalü ong pan
phi poh lü booi ei kti. Khooi kkhyap akhina kthum kip sun
ahäi häi sa-a phüüi mjoh kti. Mah pook Sheen Phääi
Mnaai sun ah ngnam sa noh phi ah nih üm naak kkhüt u. Li,
ksim ksei mshääm ei kyet lü vemjoh kti. Kshooi kkhing mah
nu bilü ye jah ktäm kti. Ye li kkha shanga phi jah su ngi hü
püi kti. Saang dung, she kke, moong yang üng booi ei kti.
Ye li kkha shang noh ah nih lei shong u. Ah ngnam sa noh
phi ah nih je ei u. Ah ve k'um üng ah tui khyong kkong hnea
phäh poh kti. Yang Sheen Phääia kha üng Yang Im Nu
ngming mah lü shong ye noh am hneem dat u.

Xung Küüi Hlök jah Sheen Phääi Mnaai

Xung Küüi Hlök jah Sheen Phääi Mnaai hin pasong xooi ni.
Sheen Phääi Mnaai ta Yang Im Nu, Mkheeng Dou ngnama
ka tui khyong up lü Tek Up Sheen Phääi Mnaaia ah nih shui
u. . Xung Küüi Hlök phi Mkuui Im Nu He Pa ngjung üng she

mse pa songa kyak kti. Xung Küüi Hlūk ta nghngilo da vang
xo lohü lü Sheen Phääi Mnaaia dä pasong xooi ngkhyum
lomjoh kti xooi. Asun üng Tek Up Phääi Mnaai sun
nghmüüm be loma mjokti.

"Kah mah Sheen Phääi Mnaai noh ta im mah Sheen
Phääi Mnaai noh ta Mluui Long Kpaam Xung Küüi ääi shui
shok Kpaam Xung Küüi ääi. Shäü Hläü bä ni kah yoh hlü,
Kshi Ngthang bä ni kah yoh hlü, akki k'hlüng ni kah yoh hlü.
Kyaai Hniim ni sha yang kah kah hlü, Bung- lung bä ni kah
kah hlü, Bunglung ni shayang kah hlü. Yang long Sheen
Phääi Mnaai noh ta tui kyum bä ni kah yoh hlü, Mbuui She
bä ni kah yoh hlü, she mse bä ni kah yoh hlü. Ampyaaai sän
ta am you hlü. Yang Sum Sheen Phääi Mnaai noh ta, im
mah Sheen Phääi Mnaai noh ta, hmeei nu ni ngla ta am jo
hlü, mput nah mtap kom ti ngüshe. Ngmaai kho lou ta am
phyou hlü. Mthi nah mthak kom ti ngüshe. Nglami bä ni kah
joh hiü. Aksheen bä ni kah joh hlü. Mluui Long ääi, Kpaam
Xung Küüi ääi, shui shok ääi, Kpaam Xung Küüi ääi. Vahni
paai ta am yu hlü. Pyah hlo hla ta am yu hlü. Kho hnuun ni,
Mkyaang Ngthang ni, kah yuk hlü. Mpyu paai k'hlim ni kah
yuk hlü" tilü Sheen Phääi Mnaai nghmüüm be lomjokti.
Xung Küüi Hlūk noh phi mshak lobe mjoh lü "Yang Long
Sheen Phääi Mnaai ääi, im mah Sheen Phääi Mnaai ääi.
Ampyaaai sän phi pong thing ni, diik ma lüva däm lokti. Pong
thing xong sun ti ngüshe Mluui Long noh ta kah yoh ni,

ampyaai sän phi kah yoh ni, im mah ääi, Sheen Phääi
Mnaai ääi. Ngla ma lüva nuk kpüikti. Mluui Long noh ta ti
ngüshe, hmeei nu ngla phi kah joh ni. Mluui Long Kpaam
Xung Küüi noh ta Yang long Sheen Phääi Mnaai ääi. Pyah
pääng kti sun ti ngüshe vahni paai phi kah yuk ni. Pyah
pääng kti sun ti ngüshe Mluui Long noh Kpaang Xung Küüi
noh ta im mah Sheen Phääi Mnaai ääi" tilü Kpaam Pa Xung
noh ah mshak lo be mjoh.

Asun kba she mse pasonge ah nih nghmuh ei lo u üng ah
nih pui yaih yün nglük ngtek pui lü ah nah huum sheei ei
khoiktie.

Mpa seh naaka yook shoot

Ksheng Msuung ngnam üng ka Yang Meen Pa-a
pae mpa-a ah nih seh üng Mpai Shiip ngnam üng ka
Mkhyüm Tui Kheng, she mse pasong ana thi-in lü mpa ksite
noh yook ah nih shoot lo pah-a monga kyak kti.

Mpa-a kah nih sit ktie, kah nih lobe ktie sun mpa-a
kah nih um vaai üng mkhyüm Tui Kheng ta ana thi-in lü ana
yook ye nak ktie. Mpai Shiip sa hoa ah nih yoh kkoh k'um
üng Mkhyüm Tui Kheng, Li Ngbooi Küüie sän she kkhyüng
vok mhma ulü nghnumi sa, kpami sae ve ulü khyük khyüka
va vek ktie. Mpai Shiip sa oh sak sak üng vek ktie khei. Kah
haang hmaih ham kti. Asun üng ta kah nih phalok ktie.
-Kkhyange, yook im hi nih kaai vai u" kah ti. Kah püie ta

dam tü ktie. Ngke ei tong ktie, Yange ta. Lung Sa Mnaaia
im kaai kti, Lung Sa Ngthanga im kaai kti, Nglou Ngthanga
im kaai kti, Li Ngbooia im kaai kti, kah püie ta kaai hü päih
ktie. Kah pät ta kah tu Küüi, Küüi Nääng üng kah sä phi
phüh shak ngüshe yook im su "Toopa" ti kah jäng kaai tü
kti. Khyük khyük ei kti-a ksim tum moong kkhek ulü shama
lung ktaak ulü ana yook ye nak ktie. Kah jäng kaai kti ta
"Khyaange, Yang Meen Pa phalok kti ni" tilü ta ah nih pyen.
"Ju sa ta hlü kti ta, kkhyaange, Meen Pa Sho lai lok kti ta
ksha ju sa ta nih ti ei tuvai u. Api sa hngoh nih ngkhai
ngkhyeem tuvai u" ah nih ti. Ju hin kha lat hmai kti lek. Ei
vat hmai kti. Ksha ju sa sun kbe lo ushü. Mkhui ju,
mkhyuung ju phi k'am mat kvaang sa nghngih jah buui
ushü. Ju sun am shah tang. Mkhyüm Tui Kheng sun Kya
Tui, Kan Sa, Nghmu Sa khyan abänga ah nih hmat. MNg'e
Sum, Nghmo kyoön sa ah nih kshing päih-a thoon lü ah yoh
kkoh üng phi jäng lok ktiea kyalü Tui Shiip nue sän noh
Kaam Ku ju sän, aktui sa sän, saang ju ktui sa sän bäng sa
üng "Mah pookä" tilü ah nih nah peet lo sa lääi lääi u. Kei
noh ta ka mküük lo sa lääi lääi ta kah mkha ta haang loläai
läai kti. Ju sa ah nih kbe lo sun mat ah nih nah msooi msing
lo shak u. Kah mküük lo sa sun ta pi lim kkhui kshaam kah
nih sai lok ktie. Nah tala mong hjang hlü pui ktie sän kah
shui shok Mang Loon Xung joong hlü hnga kti. Kah shui
shok Li Küüi Ngbu joong hlü hnga kti sun ta Joon Mshuum
Mang, Joon Mshuum Hleih Näänge joonge hlü hnga ktie

sun ta. Hoa nah pyen hlü püi ktie nga kkhyai mpyonga kba
ngshääm ktie sun kei sun ta ak'u kaaka kaak ngüshe kah
seek seek ei kti. Kah seek seek ei kti sun ta hoa kah
mpyong sun nghngih jah mpyong naphyak ktia kah vek kti.
Kah nih sai xah lok ktie sun ta pi lim kkhui kshaam sun kah
sai lo.

"Ngdü Shük ta ngkhum ei lok kti ta, Kyuk Long ta
ngkhum ei lok kti ta, nghmu Nu ah om naak hia, Mpai yam
ah ih naak hia, Nglei Shung ta nghngan ei lok kti ta, akdäm
nghngan ei lok kti ta. Ah mshong kphyüma mboih vai shü,
tui kyum kpyüma mboih vai shü, mkyaang khum ah
mshonga mboih vai shü, amshong kphyüma mboih vai shü,
ah nglei kphyüma kyah vai shü, Khya Vaai kphyüma kyah
vai shü, Ngdü Shük ta ngkhum ei lok kti ta, ah nu mshonga
ksuung vai shü, Mkhyü Nu mshonga ksung vai shü, ah
kkha phya-a ngvoon vai shü, Mkyong Nu phya-a ngvoon vai
shü, ti. Ah nu mshonga ksung vai shü, Mkhyü Nu Mpyu
paa mshonga ksung vai shü, Ngdü Shük phi ngkhum ei lok
kti ta nu kho ah om naak hia, Shuui Sum ah om naak hia"
tilü pi lim kkhui kshaam ngüshe sun ta angeeka kah ngeek
ei hnüh kti sun ta. Asun üng buh pooi phyak lobe tü ktie sun
ta Pu sae noh vok puum ah nih bi u. Asune noh
"Akphyeengo, a i ni nah pelo ushü". Thoon sae noh vok
puum ah nih bi u. Alu mä amkha mä ah nih nah peet lo.
Kan Sae noh ah nih bi ah nih nah peet lo. Asun üng Joon
Mshuume noh ah nih bi ah nih nah peet lo. Asun kba a i, i

inah pek kti. Amkha sa nah pek kti. Ngmooi puum jah ng'yet
lo-ulü ta ah nih nah peet lo u sän ta "Meem Pa Sho-o" ti-ulü
ak'äa ah nih nah kä u sän ta. Asun kba ah nih nah peet u
sun peem yang mat kuung kah msheh. Kah tu Küüi üng
"Lalä" ti ngüshe kah ngpyaang ngpyaang kti sun ta "Mah
kho üng ta a i ah nih peet ni" tilü Küüi sun noh ah laak laak
lo. Lung Sa Mnaaia ima peem yang üng kah nih msheh u.
Kho ngooia nih mhnüüp ei meh vai u. Ahmana mshep ubä,
kkhiip kkhyam lü" tilü kah pyen. Mthan su tala mong hjang
lū pi lim kkhui ksham lū lei ngkoi pyen lū kah nih ngeek ei
ktie. Kboh phyung jah sai püi ngüshe kei sun ta amlaih-a
kah mlaih-in kti sun. Kah püie sun ta ah nih lai lo üng phi
amshü kkyüük nua ngshut-in ulü ju sa ta bäng nghngih
bäng mat jah tu poleh ktiea la. Kei sun ta kah mek mek ei
kti. Kah ngsi ngjaang thei ktia thoon lū nah hmuthei meh
ktie. Nah hmuthei hlü ulü. Nghnu mi sa üng phi kah ngloih
kti. Kpa mi sa üng kah ngloih kti. Pa songe üng phi kah
ngloih kti. Kei sun ta u üng phi va ngthu ngmin ngüshe sun
kah hloop taap kti. Mpai Shiip sa ve ei napyak ktia mphuum
mat vek ktie. Ah nih yoh kkoh u üng phi hoa ngtuui nglaam
sän sai u ngüshe. Ah nih thih xün, ah nih kho kkheih lou
nghngen üng phi ju ook buh ei nghmüüm be shayang
msuuk mkiik lū nih kampa hne kphyüm sän üng ve ei phyak
ktia kah ve ei hü pah khoi kti.

Ngthang Nääng Pa jah Meen Pa-a mpa she shui

Kho yaai hjok khah lü ning sho üng ve k'um üng she
mna vai am nilü aai ktui aai sa üng sut ei lü kkhyüing kshe
abäng pung long kse, shong mpa säpa ah nah shui hjap
khai ktie. Kho yaai hjok khah naak vai, mdüh msah ei vai,
pooi pyang poh naak vai sun shui hjap khai ktie. Püi noh ah
hmuh-a athoon üng booi sa ngya kyah tiliü ngngaih vai am
ni. Ah jah hmuh-a püi hmuh sun püia hmuh-a kkhyüing
kshei üng nih veeia am ave üng phi angsheng kuunga
kkhyaanga veei pupong hü lü püi hmuh poh ei yah.

Yang Msaai üng ka Meen Pa Sho jah Ngthang
Nääng Koka päe phi mpa-a mpa she shui vaai mjoh ktie.
Asun üng mpa she ah nih shui vaai sun Meen Pa Sho noh
ah pyen be. "Mpa-a mpa she kah nih shui vaai ktie. Kah nih
lo be lam u hi ta kah nih ei vai käh velü kah nih ve-in ktie.
Buh kah nih ei vai sun am ve. Ngthang Kum Ngthang
Xunga ve naak hi ta kah julai kti. Hman Tong ngnama ta
ksang kah hnivaai kti. Kah püie noh am hnivaai hlü u.
Ngling Pääng Küüi phi ngke ei kti. Ngthang Nääng Kok phi
ngke ei kti. 'Ngthang Nääng Koko, nah ngkhah lopüi bä.
Ngling Pääng Küüi noh tap ah namtät hlü mave. Nih
mhmang hlü ma ve' kah ti. 'Ä, pu sa, tui kshuum üng tui tu
kti va song pyang ta. Song pyanga ngming nglou ngthang

kti sun ta kkhyou üng ju tu kti va, Daai üng ksaak mbei kti
va pasonga ngming phi ngthang kti sun ta. Nang pasong
nang akdäm nang ngnam ksha va nik kkhe hin ta. Kei nih-e
kah nih khui kha ei ktie. Sun kba kba, Saan Phe noh jah
mhleei mhlak lü ei üng kah nih thi hnüh ktie. Khooi kah nih
tu ei hnüh ktie ni. Kah püio, akkhak kah nih hmu-ei hnüh
ktie ni. Kah püio, hin hi kän sa hngoh hngoh' ti ngüshe ta
kah koloï thoih be tü kti. Kah kye kye ei kti. Kah kaak kaak
ei kti. Asun üng ta "Ä, lang le. Kkhyou am kshing üng ju tu
lang läva. Daai am hmat üng buh phi kah mbei lang kti va.
Kei Ngthang va nik kkhü hin le kyo. Atuh su kah püie phi
am je. Ngnam saeo, püieo, poeo, paeo, pa sae mä. U u jak
ktie mä" tilü sook seek lohü pyei kti. Kkong ma su ngkhü
ngkou lohü pyei kti sun ta, Mküüi mkhyah ei sun ngjalo hlük
kti. Tun phäih mat siim siim ah nih ngsoon u sän ta "Phäih
xa mä kah yah lo. Hoa. Häh, ei kkhai va hlü. Suun kphu
kuuk lü kah nih jäng mhmang be kti. Khüün mshou lo u
ngüshe akkhyäp su kah nih ei olok ktie. Asun kba kah sai
xah khoi kti. She sun phi kah nih yah u. Kei noh mna kthi
hlü don lo ngüshe kah khui kha naak pi pi. Mna sun am
lohlü. Ngthang Nääng Kok sun üng 'Mei üng nih shi lü sit
mjoh kti ni" kah ti. Asun kba mei kshooi sa pyaang lü mei
kshooi üng ah xu kah nih mshut üng ngdüüi lo kyuyuh veta
thok, thok, thok dong dong kti. Am dong lohlük kti sän
ngbok-in kti sän 'Anghmaako, mei üng ah xu da hi nih shi lü
sit mjoh kti' ti ngüshe mei kshooi sa sun pyaan püi ngüshe

ah mkei kkeh hin üng kah mshut-in üng ta ngdüüi lo kyuyuh
lū thok, thok, thok dong dong lok kti sun ta "Ä, ä, do ei ve'
kah ni ti ti. Ahin säp hi shi lo nih ngüshe ta ah mkei kkeh phi
byoon ei kti. Ah xu va ngkyek ei kti. Ah xu phi am ve ti.
Ngmuh Longa Um Tui Ngling sa noh jäng phüüi lolü ah eek
däk kop ktia ah nih mkhyüh u. Ah nih yoh u.

Thoon Sa Ngthang Päänga she kphi yoh

Mpai Shiip Ima Thoon Sa Ngthang Pääng noh she
kphi you lū Thoon Sa nglinga Pääng noh "Kah püi, nih
vasoon ei vai. Yang Im Nu su phi nah nih jah she taak
kkhyaang loh va kah nih vek kti ta, kei nih sun phi" tilü ta
kah nih thok mthah kti. Yang Msaaia kkhyüh kah nih dong
ngooi kti. Khyan Heei üng kah nih dong kti. Athaih hlaana
kah nih dong kti sun she jah hnim pääng lū jah nakhye
khyat hnüh ktie kah nih phak kti. To am man ei pha nih ngü.
Väih kah nih man pha. Asun üng ta kah nih pha üng she
mtäh ju ah na-ok kti Uum Sa Thung sun noh ma ju ah nah
theng. "Yang Meen Pa phalo ve" ti-ulü ah nih nah k'ä kshok
u tü sun ta Uum Sa Thung ksha kphuuka she mtäh ju ah
na-ok kti sun noh "Nah msaam püia" tilü ta kah msaam püi.
Ah nah theng. Uum Sa Thung sän kkhyaang kdo ni. Mkhuui
ju ah nih tu u. Nghngih ah ook üng nghngih ah nah theng.
Kthum ah ook üng kthum ah nah theng. Ah ook tä lū ah nah
theng kka su am ta. Ksha-a ngshut ngüshe phi jah khū shak

lü "Loma she" tilü ah nah theng theng. Ah nih nah tu
 kuung mat kah ook. Kah nih ngsi ngjaang ktie sun ta
 ksing tum moong kkhek lo-ulü ngnooi ksing sai lo-ulü sing
 sang mbääk, she lu ksing te lo-ulü khuk khuka va kah nih
 ngshaat nglaam ktie sän ta. Kah nih shama luktaak ktie.
 Nih kho kphyüm sun üng kyäp kyäpa va kah nih sai xah
 ktie. She nu jah mna jah kphi kti. She nu sun man pyan
 käh yah be ulü Uum Sa Thunga she nu mjoh kphi kti. She
 sha jeih kti mna pheii mat pelo ushü. Ta kah nih ngsi
 ngjaang ktie. Kah nih ve ei ktie sun Yang Msaai üng ka
 Thoon Sae phi valok ktie. Akhäk anahma ktie. Angooi,
 she lu eia ngooi sun üng lo be vaia kah nih mhnüt msak
 kyo u. Kah shui shok Mang Loon Xung mah mah ng'ai
 ng'om sun kah nih sai ei kti. nghmüüm be shayang kah
 nih sai ei kti. Asun üng ta kah shui shok Ngthang Loon
 Xung ng'ai lok kti. "Lai Sum ve ng'yeeng ngveei ei veeng
 ngü. Shui shok ääi, Päih Sho Kheng ääi. Ooi Nu noh nah
 ngoh talü, Müje nah ngoh talü. Böh Hlū noh nah ngam
 talü kah ooi noh nah ngam talü Nglai Sum ve vaam koon
 ei veeng ngü, kpaam pa vaam koon ei veeng ngü" tilü sun
 ng'ai kti. Amthana kah nih ng'ai kti. Kei noh kah mshak
 be. "Nglai Sum phi käh ng'yeeng ngveei pyei bä. Nglai
 Sum Kpaam Xung Ngbu ääi, shui shok Kpaam Xung
 Ngbu ääi, Li Long noh Päih Sho Kheng noh ta kah pät
 Päih Sho Kheng noh ta. Msuh tui ning tu ma veeng ngü,
 shui shok Kpaam Xung Ngbu ääi, Nglai Sum Kpaam
 Xung Ngbu ääi, joh vai ngshooi ei be mjoh kti, lo naak üng
 ngshooi ei be mjoh kti. Ooi sa äp ei be mjoh kti. Ooi nu
 käh ng'yeng ngveei nabä. Nah joh käh ng'yeeng ngveei
 nabä. Nglai Sum Kpaam Xung Ngbu ääi, Böh Hlū bä käh
 vaam koon nabä, nah ooi käh vaam koon nabä. Nah joh
 noh äp lobe kkhai ni. Ooi sa äp lobe kkhai ni. Lo naak üng
 ngshooi lobe kkhai ni, joh vai ngshooi lobe kkhai ni. Nglai
 Sum Kpaam Xung Ngbu ääi!" tilü nghmüüm be kah sai lo
 ta. "I kah püia, vedam ngüshe kah thi hnüh kti ta, asun
 kba lang va bäi. Kah püia Yang Meen Pa-a, tuh ngooi sua
 kah mlung sun api sa jukyak kkhe sun. Asun kba langa
 va do kkhai ta. I, ahia ju sa ah phyooi ei lo üng phi kah

ima ju sa hngoh ta nih msik ei vaai kkhai ni. Nah om ei ma kkhai ni" tilü sun nah khyoh lok kpit shü. Ngyan lü lüüŋ ampyu sa-a kah sen lobe kti. Asuna Kpam Xung Ngbu kah shui shok sän aktheem täh anvaai täh ni. Ang'ai ng'om lo phi ngbüh kti. Nghmu long Mpai su ta ah nih khong ua kah poh ni.

Nih kampa hne ning sho lam kphyüm üng ve ham üng you kkot booi maang kkhai noh pu kkoï mjü mjoong sun khü ei kti. La-ei kti. Ah pu kkoï üng aphei kphyeeng meh shoon jah pe yah kti. Ah tu üng vok lu pelü ah pu üng voka phei pe yah kti. Ah yoh kkoh naaka бүк ei lok kti ah pu kkoï sun noh phi ah nih noh bing käih mah mah lü meh shoon am ah peet loa athoon üng "Kei noh kah bia ngkäih kti tilü im mah sun pyen püi khoh kti. Meh shoon uh ei yah kti. ngnam sa am tu mbei khoh kti sun ta kkhyang kshea poh ulü ah nih mdi h mshuui u. Am you kkot khoh kti sun ta "Miin kthi phi am nah hnaam khoh kti noh ta" ti-ulü kkhyanga am poh u. Ah nih yoh kkoh lo üng ah nih shama lung ktaak üng phi "Ah nua jo nu kkhuï noh shup säp am ah nah ngnoon taaka, ah pa-a ngläu pa kkaam noh beih säp am ah nah kkaan taaka" ti-ulü kah pu pa noh ana yoh kkoh booi maanga kba kah you kkot booi maang ei lä kti. Kei booi sa kphyüm ni ti joonga ngtek ngkhaih lü shama ktie. Pu pa-a poh khoi poh, pu pa-a thuum shääm ei lä sun pyen lü shama lo sun ah nih xe naak kkhüt u. Long lung she kphyaaï aning sho mküp ei kti sun ta "Nang sun ta i nah

hlü ei, i nah mang ei ti kti ni tia kka, long lung she kphyaaai
aning sho mküp ei pääng kti lü" ti-ulü ah nih püi hnaih ei
ktie. Kkhyaaanga thuum ti-ulü ah ning sho mküp ei vai sun
aktung bok ni. K'u k'am, shui shak, külak khoh theema
ngsun ngshep lo vaia kthaka saang dung ah nih pha üng
phi, a i sa yah ei ulü phi pong thinga ngdüih lo vaia poh
mshah vai sun yü nabok ktie. "Pua thuum pa-a ning kah
poh lo pah-a kkhyüh, thih lo üng kyum naak vai kah poh eia
kkhyüh, u noh am nah mkeei ti" ti-ulü thih ei vai je na hnüh
ktie. Hnashen kpa mi sa ah nih khin yaan lo üng phi "You
khai ktia mjü, kkot khai ktia mjü sun noh ta you kkot lok
kkhai ni" ti-ulü hnashen sun üm hlaam lü je kyai nalü mküüi
mkhyah ei ktie. Asun kba nih kampa hne sho lam kphyüm
üng anave ei khai ktie.

Kho khi jeih

Kah diik üng kho khi jeih khai kah shüüm ham kti.
Keia pa ta kah nih ngnam üng kho tu ktaai yü akdäm boka
thoon lü ngdü ngoh ngnam khonga phi kyak kti. Kah
ngnam ta Mpyu Paai Kseng ngnam ni. Asuna kum üng
Ngmeen Paai Longa Tui Ye Shih sa kho ngjung kah nih jah
phyak ktie. Shih Sa ngjung kah nih jah lou nak ktie. Khi
shae noh ah nih kyun pi pi u shih nglai nu vek ktia thoon lü
shih sa ngjunga ah nih shui u ni. Asuna shih sun Boon Lai
shih-a phi ah nih shui u. Ngling Pääng ngthang noh ayam

hmün nua ah nih shui Shih Sa hmün nu vok kti. Kei nih-e
noh Kthei Si pyang hmün jah hmün sa kah nih jah mhläi
ktie. Ah hnuun hmün nu Ngbu Nääng Kheng üng ah nih
vook shak u. Saange sän do kkhüt ktie. Ngmeen Paai longa
tui nu ngooi phi tupääng ulü kho hnuun kshou, püi kshou
phi jah shaat vaai hnüh ktie. Ngooi nga phi nga kkhyat jah
nga kphai noh sho ktia nghngih vei pyak lü hmün nua ah
nih jah kaai ei u. nga mpaang sän nglep mku siim ngnam
shoon phi tuk ktie. Kaai ei naaka phi kah nih ei vaai ktie.
"Kkhyaangeo, ngooi ma-a nga ei be ei ham kti ni, nga hin
akhäk sa um ham ktia kah sa ni" Päänga pa noh ah ti. Asun
üng Sheen Küüi Nääng noh "Kah püie, tuh-a kkhyüh ta ah
mkhiina thoon she, ngshän ei shoa phüih shän an vai nah
nih hmuu u bä, nih khaih mdeek-in hlü u hin" tilü akdämea
huum shei ei phi kah jah ngjaak. Khaih vai ti sun kkhyu
koong lü ngooi täk nga khaih-a kyak kti.

Ngooi mat hin üng ta aai khoona kkhyüh kho ta hle
hle thak üng amshüüma khi ngooi kti. Nääi jah paai noh ta
"I am do. Saang ma kho khi tü kkhai lek. Saang kpyo hlüve.
Mpa püm ta mhjaam hlü thei ve" ti nilü sääi tong kti xooi.
Kho thaai lolüta kah nih lou seng u hmün nu kvo, Ngling
Pääng Thang ta ktong leng da "Tuk tuka" thok longooi kti.
"Kho tuo, i am do, khokhi noh saang kpyak hlü päih ve, kho
khi nih jeih ulü am do hlük ktio" ah ti lo. Paai noh phi "Ahin
kba onga khi kti sun ta nih jeih ulü ni, kho phyah üng jah
kpyaü hü shak bä" ah ti be. Asun üng ta amhnüüp kuung

üng khokhi sun kah nih jeih ktie. Khokhi noh saang, nih sho nglin ei kthuui an käh aksip kpyak, phuk phyoh vaia, khokhi ahüp be vaia jeih yah. Kho khi jeih-a mhnüüp üng ta lou hmua phi kthuui an käh loh ei dat, thing phi lou hmua käh kkhyäih ei yah, shi phai, süh khaaü, käh poh dat yah. Asun bang nih poh ta kho khi jeih kpyou lü kho khi bok kti. Tui long kho kkonga ta ngxo ngvaak hü lü ng'yah kti. Ima ta khüüi khoom ei lü ng'yah kti. Asun üng ta akdäm kphyü noh aai nghlúi book pa seh ulü kah nih kho hnuun kho lu taaka kho lam kkeng vaai ktie. Aai üng keng üng ta mhnüüp mat thak jeih ni. Kbook taang shoxat lüphi mhnüüp mat jeih ei yah. Asun kba jeih lü akhi ei mhläia athoon üng püi mshooi lü püia hmuh ui, vok, aai üng msuong kseng keng yah. Msuong kseng hjok khah-a kyak kti. Asun püi k'hma lama phi ah nih shui. "Ngnam püi mak kti ni" phi ti-ulü mhnüüp nghngih jeih ei yah. Asuna püi k'hma lam ta ima phi jeih ei yah ni. Asun kba nih ning sho nakhoi ktie. Asun kba saang ma kho khi kshe sun amjü mjüa ngngaai ulü kkheih nakhoi ktie. Jeih ei khoi ktie.

Hlim Shang Ngnam she mhma yoh naaka büh ei vai

Ahlaanüng 1943 kho kuma kyak kkhai. Hlim Shang ngnam Sheen Küüi Pääng noh she mhma you mjoh kti. Asua ah nih büh ei vaai u sun Yang im nu Ngthang Nääng koka lung

kkoh naaka akdäme shahjaam kkea ah nih huum sheei ei sho ua Meen Pa Sho noh ah si jaang bea kyak kti. Ah si jaang naak bea kho khum ta 1988 kho kum, Yange noh kho ning kphyüm üng akpäih naak ah nih yoh kkoh naak ua kho kuma kyak kti ni.

Yang Meen Pa jah pa kshe Ngthang Mnaai Nääng akdäme ah nih ngsi ngjaang ei ua kba kah yuk be ni. Ahina lung kkoh-a mong ah pyen ta ah nih diik üng ah nih thoon ve mkhye, ah nih ti pyen mkhye-a mong sun shum kyam be ulü angloong ngpha ah pyena kyak kti. Yang Meen Pa noh asuna mong ah pyen ta Hlim Shanga Sheen Küüi Päänga she mhma yoh naaka ta Thoon Sa Pa mah kho Ngthang Mnaai Pääng noh ta "Kah püi, nih jäng бүк ei vai" tilü nah seh püi lü kah nih sit ktie. Kho mü lolüta meh shoon ta yet lok ktie. Ah mah noh "Yang Kheng Mthing jah Ngbooi Küüi Mang phi nih nglooi ngneeng ei kti ni. Nih do mhnüüp üng jah бүк lok kti sun mpa she phei hin pe lo ua" tilü kei üng phi meh shoon ah nih nah peet lo u. Mah kho Ngthang Mnaai Pääng sun üng phi lung pe ngjuung lam nih mhnih dam kti ni. "Mna phi hin pe lo ua" tilü mna phei ah nih nah peet u. Mna phei jah mpa she phei sun tui longa jah phüüi ngüshe kah jah mkeih kti. Song pyang nglae sun ta tui la ulü khüüi khoom ulü ah nih püi kkoih kkeih lü, nglün hlü yaih hlüa vek ktie sun ta u üng phi i phi am kah jah ti naak theia thoon lü ah nih nglün yaih ei u sun ah бүка - jah бүк ei ngü she kah vek kti. Meh sun le mooi lesaak, mphu hlo ngkhyan

hleei kah jah mkeih kti. "Hoa, meh kah mkeih naak kah thi kti sun ta meh mkeih lo pääng ngü she ta pooi ima kah pha vaai kti. Kah pu Ngthang Mnaai Pääng sun ta ah ngteh püiea hlonga oot eet ei kti. Sheen Küüi Pääng, Li Nääng Nglou, Kheng Mnaai Ngthang ah ngteh püie hlonga ngshut ngam ei kti. Pooi im kah pha lo be sun üng Pa Ngbu Mnaai Pääng noh ta "Kah sa, shoa ma ju nah kpüi lo ma-a" ah ti. Asun kona Pu Ngthang noh meh kphom mah mah she mse kki nu üng mat ju tui ah nah peet lo be tü sun ta, hoa mpyui mpyeek lü kah thi kyu ei kti sun ta, Hlim Shange sun ta kah ja hmu ti kom. Ah nih nah khong ua va kah ngngaai ei hnüh kti. Khong manga kah pät kah thoon ei hnüh kti sun ta "U" ta ngne lok kkhe" ti-gnüshe, ngne kkhai su kah joong hlü thak thak kti. U phi am ngne loiüta "A ia phi kyak kkhai: ti-ngüshe ngne kkhaia ta kah joong hnüh kti.

Ngne kkhaia kah joon lo sun üng nghmak Hlū Küüi Ngling noh Hlim Shange palä ah nah mtheh mat kah shüüm lo sun ta "Ngne hin kah pok shaai ei lo. Mliit mpät noh mpät mliik ah sa ni naak ni, mpät mliit noh mliit mpät ah sa ni, naak ni" tilüta ngne hin ta kah joong ei hnüh. Asun üng ta kah ngne sun nah ngngaai kti ngnam mah-e ta mün ktie sun ta Pa Ngleen Mnaai Hleeih noh ta "Kah sa shoa asuk kba su ta Tui Sa Shiipa ke-e ni tia kka, kei noh ning mtheh lo ma kong" tilü käh nah kshe nalü ahman sa sun ngne lolü ah nah mtheh. "Kah sa sho ääi, nah suung ma ngngaai ma. Kah mpa kphyüm ta kah yääi ei ham kti ni. Kong jung

Mnaai noh kah yäai ei ham kti ni. Tä Pät noh va Pät Tä ah sa sän, Pät Tä noh va ah sa sun naak sä, Sho sa Shoong Ngbooi ah sa sän naak sän, Khyüing sa Khyüing Ngbooi ah sa sän naak sän, Ngleen Khyang Ngbooi ah sa sän naak sän, Khyang Ngbooi Khyoh sän kou lok kti sän. Hliin long tui ta kah mshooi ei kti ni. Sho sa noh Sho Ngbooi noh kah mshooi ei kti ni. Kyün sa Kyün Ngbooi noh kah mdäai ei kti ni. Nghleeng lou mei ta kah mdäai ei kti ni. Kah sa Sho äai, nah su ngngaaia. Yang long Sho äai, nah su ngngaaia" tilüta ngne lok kti.

Keia ngne hin khye kti lek ti-ngüshe "Asun kba vai am nilü, hoa am dang nah pyen" tilüta kah mshi-li lok kti sun ta Pa Ngleen Mnaai Hleih noh ta "Pilong khuui ngnei ju kshing kti nang Khenga pa noh nih sa Sho hin huun sheei ei lo püia" ah ti lo. "Häh, kah mshak naak hin khye lok kti lek kah ti lo. Väih kah xüp xüp lok kti. Väih kah ngke ei lo be kti. Pi long khuuia ju velok kti Pa Kheng Ngthang üng ta ah nah noh hnüh. Kah mshak naak hin hna khong sheih hmaihi kti hi ngja lo khüng vai. Asun üng ta Pu Ngthang noh ah nah ngseei naak püi su kah dong be kti. Asu su kah mphiang kti. Ngnooi lam hi ta don in lo be vai mä" ti-ngü am dong be nghnüt xatheng ngü, kah kkhyak ei kti ta, kah ve ngooi kti. Ngthang Mnaai Ngloua ah tou leng da da hi ta theih theih vaai sa lü ta dong me kkhai hi ta kah ngshäap vaai kti. "Kkhyaange, Yang Sho sän Ngshing Sa Sho sän

"ti-ulüta nah huum sheei lo püi be ulüta ngyan üng nah kphaan lobe ulüta kah nep lobe kti.

Asun kba Sheen Küüi Päänga she mhma yoh naak kah büh ei naak vaaia kah thoon ve khoi kti. Asun kba nih pu pa-a kha üng pooi pyang poh lü xe na-phyä ktia ana ve ei khoi ktie ni.

1. YANG IM NUA TUI-KYUM LO

Nu Kkhyü ima tuikum lo sun üng Nu Kkhyü noh "Nghmüüm yüi kkhyuk üng ni nghngi-tui nah kyum kom" tilü nghmüüm yüi kkhyuk üng nghngi tui jah mkhyum lo hlülü "Kbook nglaang mhma üng ni khyä-ding nah kyaak kom" tilü kbook nglaang mhma üng khyading jah kkhyalo hlülü, Pa Mhnam Pa sun noh "Nghmüüma yüi kkhyuk sun ta kah suuk but kkhai ni. Mlika yünga kah suuk kkhai ni" tilü Nu Kkhyüa longhmüüi kthüh-a mhnüüp üng mah pook Ngshing Khüüm ah kyum loa mhnüüp üng "Kbook nglaang mhma sun ta kyaak pat ngüshe Msaaia nea ni kah kyaak kom. shihlim mpüi nah mkhyum naak üng ni mthi hnuuna yüi kkhyuk üng ni kah kyum kom" tilü Nu Kkhyüa longhmüüi jän kthüh be ma lü mthi hnuun kkhyuk üng nghngi tui kah kyum lokti. "Yam sooi she nah khyading kkhyäak naak üng ni ngsaka-hnam mhma üng ni khyading kah kyaak kom" tilü Pa Mhnama kkongbe sun jän kkhaih lü ngsak hnam-mhma

üng khyading kyalölü "Nghngi longa nghngi tui kah kyum lok kti ni. "Khya longa khyading kah kya lokti.

Nghngi longa Nghngi tui kah kyum naak lo su Nghngi longa Nghngi Long Ngling anavek kti. Khya longa Khya Long Mnaai anasoh kti Ngshing Sa üng Ngshing Khüüm jah Ngkhyääi Ngthang. Ngthang Tui üng Khüh Khüüm jah Lai Jooma ngshui ngüshe Nghngi Longa Nghngi tui kah kyum lokti ni. Khya Longa Khyading kah kya lok kti ni. Nghngi Longa, Nghngi Long Ngling kah hmuh lopah kti. Khya longa Khya Long Mnaai kah hmu lopah kti ni. Khya Long Mnaai noh ta Khya thing im Kdäm anasha ei kti. Nghngi Long Ngling noh ta Nghngi long lung kdäm anakkot ei kti. "Nghngi Long Nglinga kkoh-a ng'yüi sun ti ngüshe long lung kah kkot ei lohnga kti. Khya Long Mnaaia shaka ng'yüi su ti ngüshe im nu kdäm kah sha ei lohnga kti.

Asun üng Nghngi Long Nglinga kkhyüh sua Kdi ngjung üng kaai lolü Kho nu msuong üng nglüüm lolü Kshi hmu, Phaaidoua velo pah lü Kshi hmua Ng'yeeng ngnam kah shak lopah betü kti. Asuna kkhyüh Nghmo long yea pek lobe tülü She ngjuung üng nglüüm lolü Phung long ju kah hju betü kti. Phung long ye pek ngü she Mpuilu Ngling Sa, Matu Taak Sa pu kah pu, nalopah kti. kkoï kah kkoï nalopah kti. Ngshing Sa Ngshing Khüüm noh Ngshing Nu Pi, Pi Ngling kah ngküh kti. Ngthang Tui Khüh Khüüm noh Khüh Nu Hlū, Hlū Ngling ngküh lü ayüma pu kah nih pu nakti. Asuna kkhyüh Phung long da ksou lobetü ngüshe Ngbuung

ngkhuui ngnam shalü lüngpi kah shui be tü kti. Mpüibüüm
lunga shui lü long lung kdäm kah kkot kti. Tuh hi phi kah im
hnün veham kti. Kah kho-ngjung veham kti. Ngshing im
hnün veham kti. Ngshing kho ngjung veham kti. Ngshing sa
noh kah ngshing naak vai yo shing kah nglin lopah kti.
Ngthang Tui noh kah ngthang naak vai tilü yo kthang kah
nglin lopah kti ni. Asuna yo tuh hi phi veham kti xooi.
Ngshing Nu Pi, Pi Ngling noh ta Li Kshe Ngshing sa-nalokti.
Khüh Nu Hlū, Hlū Ngling noh ta Sheen Phoong Khüüm sa,
sa-nalokti. Asuna kkhyüh nghngilo da Phung long ye kah
pek lobe tü kti. Phung pi kyuuma Phung shayuh-kkyäih
ngnam kah sha betü kti. Asua kah ve k'um üng Ngthang Tui
Phoong Khüüm noh ta Phoong Nu Mhleen, Mhleen Bong
kah yah lobe tü kti. Ngshing Sa, Li Kshe noh ta Li Nu Üp,
Üp Bong ngküh lü Kham kpyoh Tooi Bong pu kah nih pu
nabe tü kti.

Asun kona kpya sha-ei lo mjoh ulü Ngshing sa xooi
noh kpya ah nih sum k'um sun üng Ngthang tuie ta Pi long
han da sen lomjoh ktie. Ye noh ah jah sut vat vaia tilü Jam
long han da tui jän bak hüt lü ah nih jah sen lo taak mjoh.
Asun üng Jam long hana sit ktiea shui lü Ngshing Sae sun
Jam long han da dong hnga mjoh ktie. Jam long han da ah
nih jah ktäm mjoh. Jam long shiip su jäng ve hüt ulü Yang
ye lung Ngshing sa noh kah jäng kkot hüt kti. Jamshiip
ngnam kah jäng sha-hüt kti. "Ngthang Tui Khüh Khüüm ta
hoa phak kti ni" tilü kah ksäk lo. "Hin üng ni, Pu phüüma

lüng pi shui kti" ah nih ti vaia thoon lü Msaam shih-a Ng'yeeng ngnam shave ah nih ti. Pi longa shiipa Ngthang Tui Khüh Khüüm" vekti ah nih ti. Asun üng jah kpha lobe lü mat noh Pi jah Xoh-a kyuuma msaam shih ngnam shalü mat noh Mthi sheh yünga Pu phüüm ngnam kah nih sha lok kti. Pi longa shiip su Shuun Heei üng Heei Tum Taak ana-vebe tü kti. Shuun Heei üng Heei Thoon Taak ana ve be tü kti. Mleeng shang kääng moka vek ktie. Asun kba Shuun Heei ana kve mae sun noh lung kkot mjoh ktie. Ngthang Tui Khüh Khüüm ah nih ju khü lo. Ngthang Tui Lai Joom ah nih ju khü lo. Lung jah kkoh pui kkhai su kkong pä ah nih jah ju-kkhyaaak lomjoh. Mkeei Mah sä Shuun Heei lung veham kti. Asun üng ni ngüshe im nu kdäm kah sha ei lohnga kti.

Asun üng Nghngi Long Nglinga kkhyüh sua Kdi ngjung üng kaai lolü Kho nu msuong üng nglüüm lolü Kshi hmu, Phaaidoua velo pah lü Kshi hmua Ng'yeeng ngnam kah shak lopah betü kti. Asuna kkhyüh Nghmo long yea pek lobe tülü She ngjuung üng nglüüm lolü Phung long ju kah hju betü kti. Phung long ye pek ngü she Mpuilu Ngling Sa, Matu Taak Sa pu kah pu, nalopah kti. kkoï kah kkoï nalopah kti. Ngshing Sa Ngshing Khüüm noh Ngshing Nu Pi, Pi Ngling kah ngkü h kti. Ngthang Tui Khüh Khüüm noh Khüh Nu Hlū, Hlū Ngling ngkü h lü ayüma pu kah nih pu nakti. Asuna kkhyüh Phung long da ksou lobetü ngüshe Ngbuung ngkhuui ngnam shalü lüngpi kah shui be tü kti. Mpüibüüm lunga shui lü long lung kdäm kah kkot kti. Tuh hi phi kah im

hnün veham kti. Kah kho-ngjung veham kti. Ngshing im
hnün veham kti. Ngshing kho ngjung veham kti. Ngshing sa
noh kah ngshing naak vai yo shing kah nglin lopah kti.
Ngthang Tui noh kah ngthang naak vai tilü yo kthang kah
nglin lopah kti ni. Asuna yo tuh hi phi veham kti xooi.
Ngshing Nu Pi, Pi Ngling noh ta Li Kshe Ngshing sa-naiokti.
Khüh Nu Hlū, Hlū Ngling noh ta Sheen Phoong Khüüm sa,
sa-nalokti. Asuna kkhyüh nghngilo da Phung long ye kah
pek lobe tü kti. Phung pi kyuuma Phung shayuh-kkyäih
ngnam kah sha betü kti. Asua kah ve k'um üng Ngthang Tui
Phoong Khüüm noh ta Phoong Nu Mhleen, Mhleen Bong
kah yah lobe tü kti. Ngshing Sa, Li Kshe noh ta Li Nu Üp,
Üp Bong ngküh lü Kham kpyoh Tooi Bong pu kah nih pu
nabe tü kti.

Asun kona kpya sha-ei lo mjoh ulü Ngshing sa xooi
noh kpya ah nih sum k'um sun üng Ngthang tuie ta Pi long
han da sen lomjoh ktie. Ye noh ah jah sut vat vaia tilü Jam
long han da tui jän bak hüt lü ah nih jah sen lo taak mjoh. .
Asun üng Jam long hana sit ktiea shui lü Ngshing Sae sun
Jam long han da dong hnga mjoh ktie. Jam long han da ah
nih jah ktäm mjoh. Jam long shiip su jäng ve hüt ulü Yang
ye lung Ngshing sa noh kah jäng kkot hüt kti. Jamshiip
ngnam kah jäng sha-hüt kti. "Ngthang Tui Khüh Khüüm ta
hoa phak kti ni" tilü kah ksäk lo. "Hin üng ni, Pu phüüma
lüng pi shui kti" ah nih ti vaia thoon lü Msaam shih-a
Ng'yeeng ngnam shave ah nih ti. Pi longa shiipa Ngthang

Tui Khüh Khüüm" vekti ah nih ti. Asun üng jah kpha lobe lü mat noh Pi jah Xoh-a kyuuma msaam shih ngnam shalü mat noh Mthi sheh yünga Pu phüüm ngnam kah nih sha lok kti. Pi longa shiip su Shuun Heei üng Heei Tum Taak ana-vebe tü kti. Shuun Heei üng Heei Thoon Taak ana ve be tü kti. Mleeng shang kääng moka vek ktie. Asun kba Shuun Heei ana kve mae sun noh lung kkot mjoh ktie. Ngthang Tui Khüh Khüüm ah nih ju khü lo. Ngthang Tui Lai Joom ah nih ju khü lo. Lung jah kkoh pui kkhai su kkong pä ah nih jah ju-kkhyaaak lomjoh. Mkeei Mah sä Shuun Heei lung veham kti. Asun üng ni ngnam kphyüma ngbuung phung nu xooi sän daaikyong tääng thing xooi mjoh. Ahlaan üng ngshun pu' ye shou lü kkei shou kti. Nam kphyüma ngbuung pung nu xooi sän daai kyong ktung xooi kyo mjoh. Asun däm-in hnüh kti xooi. Ahin kba kah nih tui kyum lok ktie. 1999 kho kum vei hia ngshoon 18 kah nih lohnüh ktie. Ahin Yang im nua tui kyum-bea kyak kti.

2. YANG NGTHANG TUIA KSHOON TÄH NAAK

Kah pu pa xooi Khüh Khüüm jah Laijoom vek kti xooi sun üng Laijoom hin ah sa am ve. Khüh Khüüma sa ta Phoong Khüüm,.Phoong Khüüma sa Li Thääp Phoong, Li Thääp Phoong noh ta Küüi Nong Thääp jah Loon Pät Thääp ah jah sa naak lo. Küüi Nong Thääp noh ta Taak Shen Nong, Mnaai Küüi Nong, Lung Mang Nong, Ngling

Kok Nong, Pasong kphyü ah jah sa naak. Mnaai Küüi Nong
noh Ngleen Mnaai Küüi, Ngleen Mnaai Küüi noh Küüi Mnaai.
Küüi Mnaai noh ta Nong Küüi jah Ngling Küüi ah jah sa naak
lo. Noong Küüi noh Mnaai Nong, Mnaai Nong noh Nääng
Phäai Mnaai jah Küüi Loon Mnaai ah jah sa naak lo. Nääng
Phäai Mnaai noh Ngnei Loon Phäai jah Ngthang Nääng
Phäai ah jah sa naak lo. Ngthang Nääng Phäai noh Hlū
Phäai Nääng jah Nghning Mnaai Nääng ah jah sa naak lo.
Nghning Mnaai Nääng noh Ngleeng Küüi Mnaai, Ngleeng
Küüi Mnaai noh ta Rutah Sheen Nääng Küüi jah Ngthang
Ngling Küüi ah jah sa naak lo. Küüi Nonga sa phyah a-im
khua 22 kah nih iohnüh ktie.

Taak Shen Nong noh ta Ngthang Mphyüng
Taak jah Nghning Shen Taak ah jah sa naak lo. Nghning
Shen Taak noh Loon Taak Shen, Loon Taak Shen noh
Sheen Küüi Taak, Sheen Küüi Taak noh Loon Ngthang Küüi
ah sa naak lo. Loon Ngthang Küüi noh Mnaai Nääi Küüi,
Mnaai Nääng Küüi noh ta Li Shen Nääng ah sa naak lo. Taak
Shena sa a-im khu16 lok ktie.

3. YANG KHENG MTHINGA KSHOON TÄH NAAK

Kah mah pook Ngsing Khüüma ah sa sun Li Kshe
Ngshing, Li Kshe Ngshing noh ta Päih Sho Kshe, Päih Sho
Kshe noh ta Ng'yüüng Mthing Sho, Ng'yüüng Mthing Sho noh
ta Li Nääng Mthing sa nalok kti. Li Nääng Mthing noh ta Shen
Nääng, Shen Nääng noh Ngjuung Mphyüng Shen, Ngjuung

Mphyüing Shen noh Sho Ngling Mphyüing, Sho Ngling Mphyüing noh ta Ngling Pääng Sho, Ngling Pääng Sho noh ta Kheng Mthing Pääng, Sho Ngling Pääng, Pääng Sho Pääng, Nääng Kheng pääng pa song kphyü ah jah sa naak lo. Kheng Mthing Pääng noh Pääng Kheng Mthing jah Ngnei Mnaai Mthing jah sa nalok kti. Ngnei Mnaai Mthing noh Ngleen Kheng Mnaai, Ngleen kheng Mnaai noh Ng'yüüng Mthing Mnaai. Ng'yüüng Mthing Mnaai noh ta Mang Pääng Kheng ah sa naak lo. Mang Pääng Kheng noh Ngbu Ngling Pääng, Ngbu Ngling noh Phya Ngling Bu, Phya Ngling Bu noh Ngleen Kheng Ling, Ngleen Kheng Ngling noh ta Mang Pääng Kheng ah sa naak lo. Ahin kei nih Kheng Mthingea kshoona kyak kti. Kheng Mthing Pa a-im khua 21 kah nih lok ktie.

4. MKUUI IM NUA TUIKYUM LO

Nu Kkhyü Pa Mhnam noh ah mkhyum kkhyaak lo ksük nghngi siim sa sun Kkhyü lu shen noh ksa üng ah kkhook mjoh. Asun üng ta Pa Mhnam sun noh "Nghni siim sa kah ju mkhyum ta am khi kha kba. Am si kou kba. Kah mkhyum kkhyaak kkhyaang ta khyük ei kba" tilü ah ui kthei khyüi lü ah ju shui lo be mjoh. Ah yuh sun hmu be lüta seh be lü mangkooi kkhyüing üng ah taak. Asun sun kkhyaanga thoon lobe mjoh lü pisa jih üng mäh lü ah k'ä be mjoh. Asun kba ah shäm kheei bea thoon lü Shäm Näänga ah ngming phi

ah shui mjoh. Shām Nääng sun noh Ding Long Shüm jah
Paang Long Jang ah jah sa naak lo. Asun üng ta Ding Long
Shüm sun üng ngthiim khoa "Sita" tilü ah tüih lo mjoh. Ding
Long Shüm sun noh "Jang sit she" tilü dam mjoh kti. "Jang
am sit lü" ah ti. Asun üng Pa Mhnam noh "Jang sun ngthi-
khoa ve pah kkhaia am ngkäih. Thing am ngtuui pah
khyaih, yo am nglaam pah khoh. Nang sita. Ngthiim kho
sun khomhnüüp mat ngvaih ei pah kti lü Janga seh naaka
nah sit hnga kkhai ni. I vei am vepah kti" tilü Ding Long
Shüm sun ngthiim kho hi ah tüih lo. Paang Long Jang sun
Mo Pi kho ah nih ti mthi hnuun kkhyuk ah mkhyum naak,
ngsak hna mhma ah kkhyaak naaka ah tüih. Ngthiim khoa
ah tüih lo Ding Long Shüm Küüi noh Mo Pi Lung Küüi ah sa
naak lo. Mo Pi Lung Küüi noh ta Mkhyung Lung Küüi,
Mkaang Hnga Küüi, Khüp Küüi, Shaai Küüi ah jah sa naak
lo. Msang jah Mkuuia pu she Khüp Küüi jah Shaai Küüi
noh Sheeng ngjung lung mthi khyün nilü va msaaia msaii
kkhyong teeng nilü shesoh lam kdäi lok kti xooi. Asun kba
kah nih tuikyum dingkyaak lo sun üng yüi kah nih loei pui
kti. Kei nih Mkuuia pushe Shaai Küüi noh Msuung Xung pu
pu nak kti. Ngmeem Nääng kkoii nak kti. Msangea pushe
Khüp Küüi noh Küüi Tui-jah Sooi jah pu nak kti. Mkuuia
pushe Shaai Küüi noh Msuung Xunga sa Hlü Xung ngküh
kti. Kona Meen Näänga sa Meen Nääg Kpaam labe tü kti.
Meen Nääng Kpaam hin ah sa kka. Ah sa am ve. Hlü Xung
noh ta Shui jah Jat ah jah sa naak lo. Shui Küüi ta Nghooi

paangea pushea thoon lolü nglä Sa Sheen Joua sa Shui
Nu Sheen lak kti. Jat Küüi ta Dou imea pushea thoon lü
Koon Long Ye Manga sa Yet Nu Ye lak kti. Nghooi
Paangea pu she Shui Küüi noh ta Pan Hmi Shui ah sa
naak. Pan Hmi Shui noh ta Shui Mnaai Hmi, Nghlúi Mnaai
Hmi, Hlök Mnaai Hmi ah jah sa naak lo be tü. Nghlúi Mnaai
Hmi noh ta Pan Hmi Shui, Pan Hmi Shui noh Nghlúi Hmi ah
sa naak lo. Nghlúi Hmi noh ta Nghlúi Shui ah sa naak lo.
Nghlúi Shui noh ta Mkuui Nghlúi Mnaai, Mkuui Nghlúi
Mnaai noh ta Om Püng Nghlúi, Om Püng Nghlúi noh ta
Mkuui Mnaai Nghlúi, Mkuui Mnaai nghlúi noh Mkuui Ngleen
Mnaai ah sa naak lo. Mkuui Ngleen Mnaai noh ta Mthing
Xung Mnaai, Mthing Xung Mnaai noh ta Jaam Mhlip Thung,
Jaam Mhlip Thung noh ta Mnaai Ngbu Mhlip, Mnaai Ngbu
Mhlip noh ta Om Pun Ngbu ah sa naak lo. Om Pun Ngbu
noh ta Küüi Om Pün, Küüi Om Pun noh ta Ngling Küüi Om,
Ngling Küüi Om noh ta Hlū Kshui Küüi, Hlū Kshui Küüi noh
ta Xung Kshui Küüi jah Nääng Kshui Küüi ah jah sa naak lo.
Nääng Kshui Küüi noh Ling Nääng Kshui jah Kshui Nääng
Kshui ah jah sa naak lo. Xung Kshui Küüi noh ta Mnaai
Xung Kshui, Mnaai Xung Kshui Nääng Xung Kshui Ling
Xung Kshui ah jah sa naak lo. Nääng Xung Kshui noh ta
Nääng Mnaai Xung ah sa naak lo.

Mjoong Hnam Tua lo

Pu Kpuui Mdeka Hnam Tu Sa kphyüm velo ma kti. Tuh-a Mjoong im kve-e san Hnam Tu Sa kthaaie ni. Hnam Tu Sa kphyüm sun hon üng ngtüü ngdoong lok kti ni... Kkhyaaai Pa Mjoong ah nih ti sun Kkhyaaai khoa, Phung Pi kyuuma jusit mjoh kti. Aun üng Hlū Mnaai Bung vehnga mjoh kti, "Hlū Mnaai Bung ta akdām, shohlai" ah nih ti ta kah kshaam khuui li mlüp loshe. Kah shuk khe pok pat loma she. Kah aai ktui pan kaap loshe"tilü ah jän hleet ei lo. Asun üng ta Hlū Mnaai Bung sun jusit mjoh kti, Kkhyaaai Pa Mjoong noh ta "Kshaam khuui li nih mlüp kkhai. Kuuk kshoih nih jushak kkhai" ah ti mjoh. Asun üng ta "Nang Hlū Mnaai Bung mlüp ma-a" ah nih ti mjoh. "Hlū Mnaai Bung ta kshaam noh mjo" ti ulü Kkhyaaai Pa Mjoonga mpyae sun ta yaih heei heei üng thoon mjoh ktie. Thoon Saea mah pook Hlū Mnaai Bung sun noh ta ju mlüp lü kshaam khuui sun lung pe nu üng hei ship in lü kuuk kshoih sun kshe shak nalü läät lobe mjoh kti. Asun üng ta Kkyaai Pa Mjoong sun lut be tü mjoh kti. Hlū Mnaai Bunga mpyae sun ta "Kkhyaaai Pa Mjoong ta kshaam noh mjo, Kkhyaaai Pa Mjoong ta kshaam noh mjo" tilü yaih heei heei mjoh ktie. Kkhyaaai Pa Mjoong sun ta kuuk kshoih süh dāk ngphoon lok ktia kshaam sun noh ana mji mjo ei mjoh. Süh nea ngphoon in lo üng ta Kkhyaaai Pa Mjoonga mpyae sun ta kyap-in lomjoh ktie.

Asun üng ni "Kkhyaai Pa Mjoonga mpya" ah nih ti asum^{aküh} da Mlong Jou dong mjoh kti. Hona danga vek ktia lo am nih hmat. Ashiip da Hnam Xüng dong lok kti. Ah mpya xooi sun dong kti xooi. Ashiip da Hnam Xüng dong lok kti noh Ngxüshang Khäü ngnam sha lok kti. Hnam Tu Hnam Xünga ngshui lok kti. Asun su Hnam Xüng nak kti, Hnam Tua ngshui lok kti. Asun noh ni Pu Kpuui mdek su kho ah pääng lo, mdek ah pääng lo ma. Tuh hi Ngxüshang Khäü sa lung phi vek ktie. Asun Hnam Tu sa kphyüma kkoh ni. Asun üng Thang Tui je noh Hnam Tu Sa kphyüm sun üng "Hnam Tu Hlū Nääng üng Hlū Nu Sheen kah mhmoh kti ni. Ngbuung Ngling Nghngaai kah ei kti ni. Laang Pan ah nih kkhyaang naak üng Pā Meen Kkhyaang kah ok kti ni" tilü ah nih mshuui msäp ei naak. Yang Thang Tui noh Hnam Tu Sa kphyüm tu nama ktie. Hnam Tu Sa kphyüm sun mit lok kti. Tuh-a Hnam Tu Ngbu Nääng ah nih tuk loa kyak kti. Tuh-a Hnam Tu kthaaiea ve lo kona Hnam Tu Mih Kkhääng tui üng ngsum lok kti. Asun üng Hnam Tu kphyüng hin mik lok kkhaia kyak kti.

Asun üng Le Küüi Le noh "Hnam Tu Hlū Näänga sa Tam Nääng Tam kah yah lok kti ni" tilü ah pyen. Le Küüia sa Mtüüt Le Küüi noh " Mtüüt nu Kpääi, Kpääi Nääng kah yah kti ni. Hlū Thang Küüi noh Hlū nu Tam, Tam Nääng kah yah kti ni" tilü ah pyen lo. Mtüüt Le jah Hlū Thang sun noh Hnam Tu Sa kphyüm sun pu nak kti xooi. Ah nih pu Hnam

Tu Sa kphyüm kho sun ah nih kho naak ni lo. Tuh-a Hnam
 Tu Hlū Nääng üng Hlū nu Sheena man ah nih pyen khoi
 sun, Shik Kum Jang üng Kum nu Li, Li Ngthang ah mhmoh
 sun. (Hlū Ngthang Kūüi noh ah Hlū Ngthang naak kona)
 Asun üng Shing Kum üng Shin gnu Li, Li Ngthang mhmoh
 kti. Shik Tui Noot Msou üng Noot nu Mtüüt, Mtüüt Ngthang
 mhmoh kti. Asun üng Ship Longa shiipa Shing Kum Shing
 ah sa naak lo, Mkhyüm Nün ah sa naak lo. "Mjoong Hlū
 Ngthang ta ah kphyüi, Nün Kyüm Nün shohlai khü" ah nih
 tia mhnüüp üng "Ah ngma Hnam Tu Lüüm shohlai khü" ah
 nih ti. Asun Hnam Tu kphyüma ve. Aphung sun vadut hnüh
 kti. Hnam tu kthaaie be tü ta " Mpüi Shen kah pu nalo pah
 kti. Mpyam Hlah Taak kah kkoi nalo pah kti" ah nih ti sun.
 Mpa kkaaie ni. Püi jah Mpyam hin üng lok ktie. "Mpüi üng
 ni nghngi tui kah kyum lo, Mpyam üng ni khya ding kah
 kayak lo. Kah mah pook Khyoh Xunga kah ngshui lok kti ni.
 Kah mah pook Hleet Banga kah nglei lok kti. Shaai Tu üng
 Je She noh ta Mpüi Vaam kkha anasuung kti" tilü ah nih
 pyen. Asun phi ui kthei mhläk ulü" ti ah nih pyen. Asun üng
 Shaai Tu üng Je She noh Ksin Shing lung pi shui lok kti,
 Shaai Tu Pa sun phi tui kyum lohnga kti. Shaai Tu Pa Je
 She mä vehüt kti. Kho mah Pu Kpuui Shaai Tu sun mit lok
 kti. Asun üng ni Mpang Kääng Long üng Hne ah nih yü ei.
 Tuh-a vek kti Xoh Long Shaai Tue sun phi "Mah pook
 Ng'yüüng Mthing Shoa vea hnüüp üng, mah pook Ng'yüüng

Le Shoa vea mhnüüp üng Ng'yüüing nu Hmi, Hmi Mă ngküh
kti ni. Asun üng "Shüm Shok khyük lok kti ni. Hih Khäk bät
lok kti ni" ah nih ti lo. (Am vesoh thei kti Shüm Shok jah Hih
Khäk sun ngkhyük kti xooi). Asun üng Shüm Shok yook
mkhyük kkhai hlü lolü, Hih Khäk yook mkhyüh kkhai hlü lolü
Yang Kheng Mthing noh ah mkhyüh. Hmi Mă Hmi ah ngküh
ni. Kpaam Mă Kpaam ah ngküh ni. Keng Leng kseng kho
mtaan lo, An Yüm kho ngjung mtaan lo" tilü ah nih pyen
khai. Mjoong pa Pu Kpuui Shaai Tu sun ta Ksin Shing lung
pi shui lok kti ni. Ngkhyeek Deh lou ksha shalok kti. Hnam
Tu Khoa thoon lü Mjoong abäng sun Hnam Tua ngshui lok
ktie. Mpöi Shen Khäka sa mpa kkaaie, tuh-a kae sun phi
Hnam Tua ngshui lok ktie. "Pu Kpuuo kho, Sa Nglak mdek
sua" tilü Hnam Tu kphyüma ngshüi ngleia kba ngshüi ktie.
Khyoh Xunga tu kpa, Hleet Banga tu kpa, Hlü Ngthang
Mtüüt Le, Küüi Näänge hin Hnam Tua ngshui lok ktiea sa
phyah-e ni.

Mdaaü Kpaam Xung

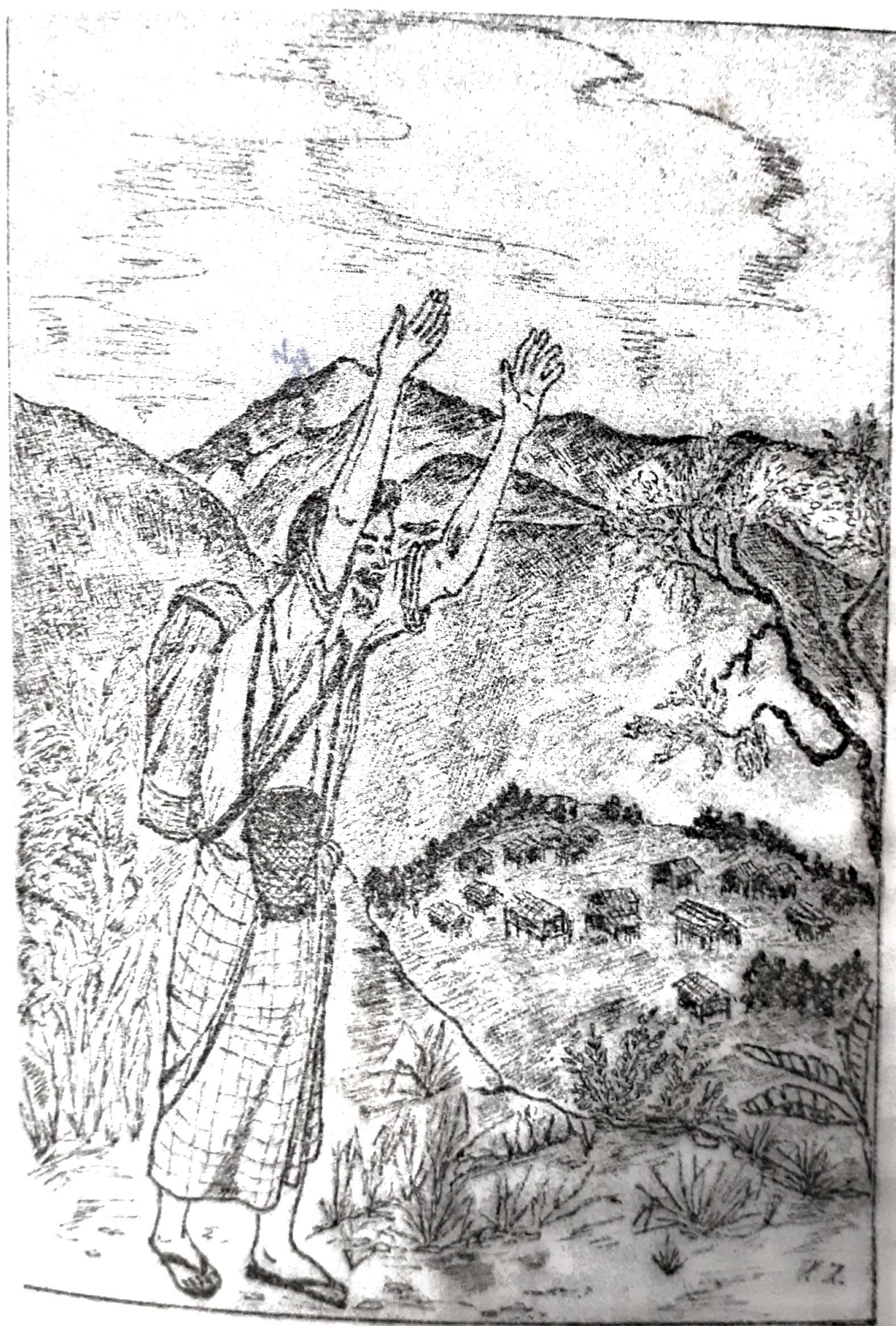
Daai khyong üng kyonga ve naak ma hin Mdaaü im
nu ni. Ahlaan üng booie noh Mdaaü Kpaam Xung, Sho
Kheng Thang, Phäai Shen Kok ah nih jah seh u. Enkalik
booie noh ah jah seh. Pakukku mluha tik ktieo Sho Kheng
Thang jah Phäai Shen Kok, Yeet Sa Pa xooi ju khyük ei kti
xooi. Hoa ju thi kyuhü kti xooia la. Mdaaü Kpaam Xung ta

pa shui shak shui sha lü läät lobe mjaoh kti.Aso-yah noh
Mdaaü Kpaam Xung sun pälik siim siim üng ah nih tha lo be
u. Aksüün sun kkhät lek lüva am nilü mä ah nih hläh lo be
u. Kum kkhyuk tik ktieo jukhyuk mjoh kti.Ah kkhyu sun phi
am ve ti."jukhyük ei pääng kti ni" ti ulü ah be Küüi Ngthang
Mnaai noh ah nah khäm mjoh.Kpaang Xung Mnaai jah Kuüi
Ngthang Mnaai sun hnuun mat xooi. Ah kkhyu sun Pääng
Sa sa Sheen Mnaai kyo. Ayünga am vemjoh.Mdaaüe noh
Mbet Long ye, kho kyaak da ngnam sha ulü vek ktie.Sa ye
da kkhyaang lua nglüüm lobe lüta"Kei Xung kah pha lobe
kti"tilü vu khü lomjoh kti.Asun üng ta ah kkhyu sun kkheia
ah nih süm mjoh.Ngthang Mnaai sun ah nih mdon mjoh.
Moa ah nih taak mjoh.

Mpa shui shak jah shui sha lü booi kkhyaanga mäi lai
lo be mjoh kti.Asun üng ngnam noh"Thoong üng jukyum
kti ni,kkhyangeo i am do kya. Mpa shui shak sun nih shuut
ulü ni. Nih kkhyou khyü hin mshak lo ua.Mshak lo ua!"
ahnih ti mjoh u. Kkhyou khyü khyo xop nu sun ah nih
mshak be mjoh u. Mpa shui shak sun jah shuut phyam-in
ulü ui üng ah nih hnong lo mjoh u.Mpa shui shak ah jah lo
ei mah mah su moa ah nih jah tha-in mjoh. Asuk kba ah
pha lo be üng sa ngla mahe noh"Sun kba nah khyuk ei
kkhaia pyen ulü" tilü vok nu yoh lü mte kko sai ulü ah kkhyu
sun phi mkaai be lü ah nih jah mkho msong be mjoh u.
Asun üng nghmüüm be lomjoh lü"Kah nu msunga khü be
ni,kkhyaang lu ni msuunga khü be ni. Shih Long ta Pang Pa

Xung ta, Sum tu noh nah tum hi hääi lü, Pang Pa nah tum
hi hääi lü. Mkyang Thang noh nah hjaap hi hääi khü,
Kpaang Pa nah hjaap hi hääi khü. Kah nu msuunga khü be
ni, kkhyang lu msuunga khü be ni. Kah kkha ni Kseng
Ngthanga kou be ni, Teh tung ni ksenga kou be ni. Lo sa lo
shei nah tu lo, Ooi nu Sheen Mnaai shei nah tu lo. Pääng sa
shei nah tu lo, Sheen Mnaai shei nah tu lo" tilü ng'ai ng'om
lomjoh kti. Mdaaü im tuk ktie sun Mdaaü Kpaam Xung noh
jah ngoh ngam be lü ah pät sun phi im ^{kh}shu lolü, do lolü ta
she mhma you lü she mhma kpaai kkhaia ngtäng ngkyam
lomjoh kti. Väi ksim nu phi kbah lü atang phi ngsak tang nak
kti. Tui sum Lumoom Book shoom lü ngthäk kphak lomjoh
kti. Vaang da ng'e phak kbah lü li mkaam lü ngthäk ngphak
mjoh kti. She sun you lo lü she kpaai kkhai sua "Tuh ngooi
ta kei Xung noh she hin kah kpaai lo ma kkhai. Mdaaüeo,
nah ngaai loma ubä "ah ti. "Song Nua ngdüüi yüng kuunga
kah kpyu tui phum sum lilü, Shäü Hläü She ta, Shih Longa
kah kkong ma-a nah kphyu tui phung sum li be ma kkhai
kah ti kuung ni. Koong Long mdeka, Tan Ket Mna ta nah
hnap haang tan poong ngshooi be ma kkhai kah ti kuung
ni. Tan Ket Mna-a ngkyoua" tilü jah kpaai peek lomjoh lü
Mdaaä Nue sun noh "i, Kpaam Xung Mnaaia ah shama sun
noh phi jah kshüün khyüi khyüi thak ve "ah nih ti mjoh u.
Ahlaan üng asun kba ah nah ve soh ktie.

Kkhui Shui

Pyen Hlū

Daai kkhyaang noh i, k'eih amjü-pi-na nih pyenkshak ei üng thoon vekhoi kti thuum üng mshuui-msäp lü nih ngsingjaang ei ktie. Asun kba tui-kkyum kampa-a kkhyüh nih pyen ei ktie. Ahin hin do ksang kti nik Khyou sa Daai naea Xäi hnea ni. Kkhuishui kkaam-lei ti hin nih pyen kshak hlū sun ah nih hmuh-su ngjaak-kkya bok vai jah ah nih shūkyü naak bok vaia amjü kküm üng mshuui-msäp lü msuh msäai naak, hin kkhui shui kkaam-leia kyak kti.

Ahina sa-up üng vek kti kkhuishui kkaam-leie hin mse-sa kkhaan na-a kkhyüh tuh vei säpa nih shum mang ei lo akhäk kah nih jah yuk u ni. Akshoon tälü ana vekti ni pu pae ampyong ktheeme noh ah nih hmuh ah nih ngjaak kkhyaanga nih thoon ve ngneishak sun kkhuia shui, thuma lei ulü ah nih-pyen kshak u ni. Pangsiima mhnün-msenge tui, mei, mdek, khokhi, kho-k'a kkhyüing kshei, thingdung yo-paaie üng mshuui-msäp lü kkhyaang ah nih msuh-mkih naak sun kkhuishui kkaam-lei nih ti eia kyak kti.

Tui khyong mat jah mat üng ngnam pung mat jah mat üng kkhuishui kkaam-lei shum ei shuibah am täng lüphi pyen hlū ta lang lang päih ktie ni. Akhäk kkhui shui kkaam-leie hin hmüüi mpyong üng nih pyen thei lü ah nih tiloh hlū among phi nih kshing vai u hlū kti ni. Asuna thoonlū tuh nalü sa up

nih pyaan lobe tü u üng ta kkhui shuia ti-hlū phi ngpüi
kkhaia nih mtun ei kom u. Kah nih msih mkhääh kkhui shui
alääm ni angpui khoh ham. Ahin üng vek kti kkhui shui jah
mtheh-mkhyah lü jah ku ei kti abäng angseeia jah je ei ni.

Msih mkhääh kti

Yang Msaai Kheng Sho, 1983

Su ngi naak vai

1. Jukyum kti xooi noh k'u puum ah nih ngbou ei,
jääng kaai kti xooi noh k'aaí ngkhyaang ah nih
ngpa ei.
2. Along ksit xooi noh nga ksot ngbou ei kti xooi ni,
apüi ksit xooi noh buh suun ngpa ei kti xooi ni.
3. Mpai hmua ngshi ma lü mlang ksaih-a ngtuun.
4. Nu hlühnga ktia kki am nglik, mse hlühnga ktia
ha am ngkyai.
5. Kkhyu ngphyäái hnga noh ngbu yuk mjoh kti.
Mnge ngphyeeek hnga noh mla hna mjoh kti ni.
6. Kphyu va-k'joong üng ngpu jah ngtu, kkha va-
kpyaai üng ngbe jah ngna.
7. Kho-khyüng üng saang dung, sha khyüng üng
meh mti.
8. Mpüi noh ah mpüi püi leishong lü mpüi teh,
ngshe noh ah ngshe kkokkaang taak lü ngshe
teh.

9. Ampyu-kkhyu phi suma thum kip, ampyu-k'ei phi shiipa phya mat.
10. Ngthuun mi-ma noh ngbüng pi-im shui be, ngshaat mi-ma noh ngtei lou ksha shabe.
11. Kah sa büxü shong, kah na vaang-ngse phya ni.
12. Thing thu mat am sak khoh, kkhyaang sa mat am kkhyü khoh.
13. Pu jah tu va ngthuun, mjak jah k'am va ngkhook.
14. Nghngi lo tui phi nih ook, kho kyaak mei phi nih ei.
15. Alok velü muui thou kti, alai velü kphi nghleeng kti.
16. Lung nu ngkhiing kkyääk shekti, pa sa ngkhäap pyen shekti. Thing phung ngkhiing khyu shek kti. Ngla mi ngkhiing jo shek kti.
17. Kkhyü ngja hlü noh ngshä ah tüih, ye ngpek hlü noh kkhyoong ah kdon.
18. Kbüi ngpyot lü ah khuui am ah seh, kki ngpyeeng lü thing kkyang am ah ngpyeengpüi.
19. Ye noh lei mah am büün, mhnge noh sha kthaaü am xü.
20. Tui teh teh üng kpya ah nih shak, kkong teh teh üng sha ah nih hoot.
21. Ampyuk ei ah nih joih, alim ma ah nih kkyüh.

22. Shilim mpüi noh nah lo-pu ta ah nih ti üng sho-
msuung kkhi kti, Yam sooi she noh phihon nah
säh-pi ah nih ti üng mphaai mou kkhaih kti.
23. Nghngi thing am ngthei thei kti akuunga nghong
be kti, Khya yo am paai thei kti amsoua ngjäm
be kti.
24. Kut mah khyük lü kut mah theih lokti, pyong mah
khyük lü mpyong mah thei lokti.
25. Mneh k'üt mtuui shekti, kkhyaang nghmoong
msuuk shekti.
26. Kkhyü däap üng be ngtaang kti, ksoong däap
üng nga kyum kti.
27. Kkhyü mtäläh be am ngtaang, ksoong mtäläh
üng nga am kyum.
28. Küüi mäling phi püm ju ktui üng ah nih mkuun ni,
kkhyaang ma-lai phi saang buh k'hlim üng ah nih
mkep ni.
29. Düüp düüp noh kphyung am tum, doop doop noh
la am sha.
30. Nghngi-thing ngthei kolaih ktia ngbaan kyakti.
Khya-yo ngväai
31. Nu sa k'ngia k'ä yüng-ngmu ngliim kti, be na
mtooma ngpyaan baang-kki nglookti.
32. Tui teep naaka vektia kho si kti, k'am teep naaka
vektia hmaai le kti.

33. Lidäap üng sha-ngthang mjoh ni, kkhyü däap üng
lei-tak mjoh ni.

34. Li täk täka li yüi bäät lo mjoh kti, ksim ha k'xaata
ksim ha heh

35. lo mjoh kti.

36. Kkhyu nu ngkhou noh jah suui kti, mnge pa
ngkhe noh jah msap kti.

37. Aphung mah ngthei kti, axu mah sa kti.

38. Msüm Lüm thilü ah sa Msün noh li ksüng be kti.
Msheel Puk bäät lü ah sa Msheel noh kkha kbah
be kti.

39. Mlik Yünga msi sum lü ah sa Mlik Nu Nglung noh
tui buui be kti. Lo Leih-a mna kang lü ah na Khe
Nu Maai noh mei mdäai be kti.

40. Pa thilü sa om kti, kho uui lü nghmüi shei kti.

41. Li naküt üng ngvaai vooi ktia ngvaai lung suih kti,
kkong naküt üng sha hoktia ui kthei mkha kha kti.

42. Thoh-nu Mhnü Tui booi noh phi lung kpäai kho
süüp kti. Ngnam Ktung Hiin Tui beei noh phi She
ei kho kam kti.

43. Luum phung nghngi noh ning uui hlülü msiing hu
kah ning shung peet, Mlang pi-khya noh ning
oong hlülü kthang hjaam kah ning pha peet.

44. Mkyüüm-kshia sa soonghooia thoon kti. Mna-
ka- a na seeng lepa thoon kti.

45. Nghmu noh nghmu sa nakti. Kphye noh kphye
na nakti.
46. Xü üng mhmam lü Xü shakshi ah nih shun, he
üng mhman lü he mong lai ah nih kah.
47. Ima im ksi ne ah nih mshing, kpyonga kpyong
thing kyaak ah nih mte.
48. Jü khyuk tala shuui she ni, Jü hmaai tala
kkhyaang poon ni.
49. U noh hmün nu ng'yü am ah mtheih, u noh khang
ngbung kkyaang am ah mhnoon.
50. Nga-kyah pyen phya, joong nghnga dü phya.
51. Súa ih phak noh shuui am shuui, Maanga lou
lam noh ngvoong am kkyaang.
52. Nghnu noh nghnu lou phyou kti, ngpyang noh
ngpyang im shakti.
53. Sha thaai xema ngpan kti, ngla mi baanga
ngvaakti.
54. Nih kuta kho-shah ta tuui lu kko üng nih mtuui,
nih mpyonga lei laak ta tanthing kko üng nih
mbäi be yah ni.
55. Tooi lüi am pat khoh kti ksim sa kshe ni, ngteh-
püi am mshak khoh kti songpyang kshe ni.
56. Kkhyü sa mseh ta ngshä ni, tooi lüi kpat ta kdang
ni.

57. Kkei shing noh ah ha üm nakti, kkhyu mthong
noh ah mni üm nakti.
58. Pa sa kpyün noh pyen nääng kti, ui sa kpyün noh
joong ktäm kti.
59. Amshum kshe mshum tuili üng nih mshum, amja
kshe mja pheenghleeng üng nih mja ni.
60. Mik ip lü mlung am ip, mlung ip lü mik am ip.
61. Ngbä kthu jah kthei hnah kba.

Akdoa ve vai

1. Song pyang lääp lääp ktia mkhuuk bü kti ni, pa song
leep leep ktia mlei pän kti ni.
2. Mneh-mah tuibuui ah leh kshe ni, ngshun püi kholo ah
lang kkhyu ni.
3. Ngshä pa ua am ah te, beng beet ua am ah kah.
4. Msesa thoulü kholei kkhai ni, kkhaanna om-lü im-yaai
kkhai ni.
5. Vok nu lou k'ei phu am jü kti, kkhyaang mpyukkkhyu phu
am jü kti.
6. Shihlim mpüi sha am jü kti ni, kho-nglung kkhyaang sa
am jü kti ni.
7. Kkong üng sha amdeia thikti ni, tui üng nga amdeia thikti
ni.
8. Thing athinga ve ei kti, lung alunga ve ei kti.

9. Akthi üng lei ni, ak'ip üng veih ni.
10. K'aai ha mah am nääng lü, k'u ha ka.
11. Tui nu hlo kti li üng ngsum kti ni, pasong hleep
kti shoong üng kyakti.
12. Sha kki kshaaü noh kpu shoom kti ni, kkhyaang mpyong
ktheem noh lei lakti ni.
13. Am kholei kkhai mliing üng ngtu, am im yaai kkhai
mkhang üng ngteh.
14. Ui ng'üm noh lei poh kti ni, kkhyaang ng'üm noh ngkoi
mshah kti ni.
15. Li kphukuuk noh kkhom hoh, kkhyaang hala noh leilakti..
16. Kthiinga mthiip, bea mthak lü vekti.
17. Buh kpäi amtäh kshe ni, püi lam akham kshe ni.
18. Buh k'ei hlüa ma-a u noh ksang uum am ah teep ni.
19. Li mat üng khungkhu thulü li kko, kkshooi mat üng nga
mshaang mnam lü kshooi xa.
20. Ahun mpyu-luukti üng mpyuuk luuk, nghngih vei mpyuei
kti üng mpyuuk ei.
21. Ksim ngek ngek kti ksim bät kti ni, li täng täng kti li pit kti
ni.
22. Thing kumlum üng yoh tui ngsun, kkhyaang kshekkhyu
üng mneh mnang kop.
23. Ksheng kooikeek üng tui loong kti ni, thing kooikeek üng
mei pok kti.
24. Ksheng tui ngshooi lokti noh mdek vut kti ni, baang
nglung ngtä lokti noh

thing khoong kti ni.

25.Kphyu jah suui kkhai am nih hmuh, liyü teh ni. Mti jah msap kkhai am nih thei, ksaaühsam teh ni.

26.Kho shiimhjaam noh jah sooi kti, kkhyang puunsiin noh jah te kti.

27.Nu hmeei üng mpüi buk, nga kyah üng kshe khon.

28.U noh nu-kpüi long-kkhyü am ah lüüm ni, u noh pasong kkongbe am ah kkaan ni.

29.Pa kho kma noh kshenglung deih kti ni, losa kma noh mo-nu took.

30.Khup juk kyuma mni ah nih khyün, thoong jäk kaaia mlei ah nih moih.

31.Booi sa noh kho voloon kom tilü ng'yü bäng, nga kyah noh ju oloon kom tilü theng bäng.

32.Mei noh phi kah läh-a mhnüüp üng ah ti mjoh.

33.Nih ktäm-in noh mpaläk ngjakkom.

34.Shakkhi xook lü dong kti ni, va pya mdaak lü joong kti ni.

35.Nglün noh nglün-uum hoh, yaih noh yaih-uum sheih.

36.She mse yüi üng ngkuun kti, pasong kkhyo üng ngkep kti.

37.Joong shen noh mhnäm lü ei kti, kkhyang kkhyüng noh ngngaai lü pyen kti.

38.Ngminksim tui kah ook am ngshing, ngkyeek deh khooi kah ei am ngte.

39.Thup thup mulu kti, kan sa hlong kho kti.

KÄH SHILI SHANTAK VAI

1. Nghngi shou kti phi kbook noh mjo kti, khya dääi kti phi mlaang noh baai kti.
2. nghngi phi shuum kti ni, khya phi neem kti ni.
3. Pi long nga ayuh mah, daai saang buh amhnaak mah ni.
4. Mlik tui ok kti she suum kti ni, kpyang mei ei kti kkhyaang sang kti ni.
5. Tui kthei tui üng ngsum mjoh kti ni, thing kkaai thing üng kya mjoh kti ni.
6. Shohlai ah mkhuuk bu kti ni, pasong ah mlei pän kti ni.
7. Sū noh phi pu, mang noh phi pong.
8. Kkhyü-mpyeng mneh-mah kti ni, pasong lei-mah kti ni.
9. Pasong im ato-pyeep ni, mnge-mkhyang ngbu ato-pyeep ni.
10. Püilam thing noh nghma shoong kti ni, pasong sa noh kkhyü toh kti ni.
11. Nih mting le üng nih phüih be, nih ngkyaang book üng nih kkoh be.

KHONG-MANG ÜNG SHÄÄNG KTIA PYEN NAAK

1. Kkhyaang shak kshuum üng lei sit hlük kti, mlangkhä kneem üng tui loong hlük kti.
2. Ngnoshon tä lü joong tang, ngnampung tä lü pasong.
3. Amik kting üng mlika-yüng säp büka ah nih ti, anghnga nglang üng msaaia-ne säp ngngaaia ah nih ti.
4. Vok nu shokkyung noh ah sa mküm kti, aai nu ngphya kkyang noh ah na mkooi kti.
5. Lung nu k'aapa k'u kaak.
6. Ah li üm nakti noh khikong ah ngoh, ah ksaaü pa nakti noh ngja-ke ah ngam.
7. Thing kumlum noh mkhyuktung nu, yo käläk noh kphyeeng lam pa.
8. Thing ah mhjum va vahma.
9. Ah she hmüüi sun ktih lu kba sih lok khaia, ah kkhyaang mpyong sun kpang hmaai kba säng lok khaia.
10. Nukpüi noh küp si lung üng ah küp pääng, pasong noh nan ksayo üng ah nan pääng.
11. Buutxu kba käh hü be kkhaia, kpang hmaai kba käh aüh be kkhai.
12. Mküüm lung kba ah nih shuk pääng va am ni shü, xäi ha kba ah nih hneen pääng va am ni shü.

13. Akho kphyak vai noh ui nu kthi ta am ah pyen, angnam
ksha vai noh aai nu kkhyük ta am ah pyen.
14. Mpüi lu ua am ah jäh, booi be ua am ah kpet.
15. Nghngi shou thei kkhai noh ah koon mboon, khya däai
thei kkhai noh ah ke mbaüh.
16. Aai nu khoong lü kho am thaai, nghnu mi kkhyü lü kkhyü
am ngpääng.
17. Pua phuhlü anashuh, mah-a kamkoon analei.
18. Leena msüh va tui, taaia mdeh va hlim
19. Tooilüi kthaai üng mei, kkhyaang thou kthaai üng khyü

KHÜÜI KHOOM VAI

1. Ak'hma noh va kongkolok phi hmu ei kti.
2. Nu hmeei noh phi ah lu xuma shoom, nga kyah noh phi ah
nghnga nghngaia hna.
3. Me kshui ngne mjoh kti.
4. Ngtumpiling noh Küüi tukti ni, tongtoleih noh sha kaap kti
ni.
5. Üm naak joong dooi, nghnge naak shakkhi.
6. Phung tui phi ngki lü loong kti ni, li nga phi ngveei lü kaai
kti ni.
7. Lou ksaih saang, kpya kkäai nga.
8. Kah sho kyo ni kyolo kyeek, kook noh ah ti mjoh.
9. Kyum koong, kaai läät.

10. Kah mlunga ta nüüm veeng ngü ta kah li noh va
"Kphum" ah ti.
11. Ngthuui kti noh ah ngthuui ah msän, nglaam kti noh ah
nglaam ah msaih.
12. Ei ta ei hlü am kho-tu thei kti khang.
13. Mthum hule noh nah ngtung shih lü mthum hule kah
shuh, nghmei ksa book noh nah ngtang shih lü nghmei
ksa book kah phyam.
14. Khikhika mpät mshu kheen.
15. Ak'yüng ei noh aksang ni, aktong ei noh akou ni.
16. Akkyüh ei noh ngxüng am man.
17. Ah khyüh eia ta vang aak, ah nghleeta ta looile. Ah eia
ta kuh, ah dama ta kphih, ah suka ta miin.
18. Kphyu lukka phi ngthuui kti ni, mti kho kka phi ngjeh kti ni.
19. Lunga kseep thinga kkyeep phi am ni.
20. Ah nua seh taak k'am xu k'hoh, ah pa-a seh taak uum xu
k'hü.
21. Msi suun ah nih joih, hnashen ah nih xüh.
22. Akkhe tääng noh sha ngthang, akdong tääng noh
küüingxüng.
23. Vang aak phi akkyüh ei va lat.
24. Angmei kong üng ksim tang pyak.

KÄH NGYÄN EI KOLAIH VAI

1. Mseeng-kolak noh kah püi üng kah ngsäp ngaih kkhai
tilü ngtat bätläp mjoh kti.
2. Kphyu noh ah khuui am hmu ei ktia mäi.
3. Toon täpa tui am shou kti ni, hlah-hlääia mei am däai kti
ni.
4. Kho mhnüüp bebe, aai ebebe.
5. Ah khongpa üng singsang k'ak mhnuh kti khang.
6. Tui hmuh kka-a kkhyü shuut.
7. Shoon shohlo noh mni jah uui, baan hlang hlääk noh
mja jah oong.

AKDAM MSUH NAAK

1. Songa nghngaai eek leng khang.
2. Khi don, sha nglaam.
3. Kpang buuk vat kti ta ksia mdeka kyame me.
4. Im ksi kpäk phi buh ksaak mä tilü nah kkoih kkhai.
5. Ah sa-a kyaak kona kkhyaaak ah kdon.
6. Meh yuh mä tilü nah kut phi nah shi-ei kkhai.
7. Kkhyaaang kdam noh jah te, ksim k'hno noh jah aat.
8. Along ksit noh tui xeeng, yam saang k'aat noh saang
mang kti ni.

9. Tui laak kdam noh yoh tui msun kti ni, thing kkhyäih
kdam noh ksha kpang phyek kti ni.
10. Kho sha seng ta im kpang taak, im sha seng ta im kpang
taak.
11. Lou kshe ngnoa pyou, kkhyaang kdam ngnama khüüi.
12. Kdu noh kphyung tum, kdam noh lasha.
13. Tui üng msi thuna mäi.
14. Khomdek noh yeh.
15. Sü soon noh im am shui, ngseleih noh lou am lei.
16. Song noh ah sa-a kyaak kona puut ah xu.

MKONG-MKE KTI AH NIH PYEN NAAK

1. Tui am joh thei ktia hnulu sooi, thing am kaai thei ktia
kkhon nu ngpuh.
2. Thing lääng-käh üng kkha ngshut.
3. Tui k'joh kkoong noh tui бүк лү ah ngki taak ni, thing
kkaai kkoong noh thing kkhoong лү ah ngheei taak ni.
4. Joong be тү лү "Kbu hngap", joong ham thak лү "Kbu
hngap".
5. Joonga hnu sha-a ma.
6. Nah ei vai nih pyen лү nah kyah kyah hin.
7. Kkhyüng-ook va mthana "Kphih hok, kphih hok" тилү
ng'yüng.

AKDOA NGSI NGJAANG VAI

1. Songpyang am pyen thei kti ksokyoh kti ni. Pasong am pyen thei kti ksakah kti ni.
2. She mse mah noh ngvoong ah kkyaang, sa ngpyang mah noh kkhyü ah khän.
3. Shemse lu u noh am kpaai, pasong hmaai u noh am kkhi.
4. Kkei shing mkyuuk täh kti ni, kpoong pa nalü mhnge pi ng'ääi täh kti ni.
5. Ngkoi kho shok lü ngkoi nih pyen, lei kho shok lü lei nih pyen.
6. Tam-sa kthoong noh mliing kaihjak kti ni. Lei kphyüm pyen noh lei kaih jak kti ni.
7. Nghngi tongke lü kshum am kyang, kkhyü büh vah lü be am ngtaang.
8. Thing shah nghma ta tam kti ni, kkhyaang sa kkhyü ta am khyük.
9. Ui noh ah hleei am yäüh, kkhyaang noh ah hleei am pyen.

SHUUITO PENGJA-A MSUHMSÄÄI NAAK

1. Tum khoi ktia tum ta ktih lua si lomjoh kti ni, pyen khoi ktia pyen ta kpang hmaaia aüh lomjoh kti ni.
2. Anghnga nglang üng msaaia ne säp ngngaai ma ah nih ti mjoh.
3. Shuuito kkoa tum mnü ta msuunga pilum kba phu kti. Pengja kyheia pyen mnü kseng üng ksooi ngvooi kba ngkaap.
4. Kkhyang nghngi siima pyen vai kholei ngtüüi kti. Duup joong shena ei vai nghngi thing ngthei kti.
5. Shuuitoa shup mnü ta lei lomjoh kti, peng ja-a pyen mnü ta ngkoi lomjoh kti.
6. Am ei thei kti ta msekong mjoh ni, am pyen thei kti ta mpüimpok mjoh ni.
7. Akthei phi ah nih msuh ni, kdang phi ah nih baai ham mjoh ni.
8. Joong shena ei mnü thing am ngthei, kkhyang sa-a pyen mnü lei am ve.
9. Nih thuh lei kti ni, nih suun uih kti ni.
10. Li nih ün li pyüüp kti, kshooi nih tang kshooi pyeep kti.
11. Ju k'oa pyen am sai, tui kshaama mseh am sip.
12. Lam tääng kko nih sit lü kkhyäi khong mat üng lüüi, ksine kko üng nih nglaam lü ksine mat üng taak ni.
13. Tala kko nih pyen lü kkhyü mkhap mat üng nih kkyüh ni.
14. Pasong kkhyü khap mat, aai book sha mshän mat.

15. Lüng küüi ktia lünglu ah nih khyün lo mjoh ni. Ng'yeeng
kyang ktia ng'yeeng kho ah nih män lo mjoh ni.
16. Ngbuungsi nu aphung mah mhju yah ni. Kshoong hne
pa apya mah phi ah nih mhjaam yah ni.
17. Meh soong kyaan ei shek kti ni, kkhyü soom seem pyen
shek kti ni.
18. Aai noh va ah laih kse kse laih.
19. Mik hmuh diik nghnga ngjaak däm.
20. Nghnumi sokksek ah nih tiip mjoh ni, hnashen beleh ah
nih yeek mjoh ni.

ASHÄÄNG ÜNG PYEN NAAK

1. Mlik Yüng msi sum lü Mlik Nu Ng'yüüng noh tui buui be
kti ni. Lo Leih mna kang lü Khen Nunaai noh mei mdääi
be kti ni.
2. Uum ksing üng tui o, phya mjoh kti ni, k'am ksing üng
mei ei phya mjoh kti ni.
3. Kah she nu mpyuung kkhai tilü ksung üng khyum yah ni,
kah hmeei nu kyap kkhai tilü kkhyaak üng mkaai yah
ni.
4. Leen üng kkhyü shü-mjoh kti ni, ksheng üng tui ngbaang
mjoh kti ni.
5. Ah lok velü muui vek kti ni, ah lai velü mnge vek nkti ni.
(Kho mah velü kho vek kti. Kkhyaang mah velü
kkhyaang vek kti" ti naak hlü)

6. Thoongkho mah velü kho kyoong kti ni, kkhyäih sa mah velü sa ngla kti ni.
7. Sha ngja kkhyeta khyeet, sa-be kkoa ngjaak.
8. Kah she nua mika le naak ni, kah nghngaai nua tuia kääi naak ni.
9. She mse noh shih buui ah khyoh eia thuum, pasong noh ngkoi lam ah khyoh eia thuum.
10. Lei mah mhmoh lü lei ah nih pyen, sha mkhän mphään lü meh ah nih khy eet.
11. Sha mkhän kka-a meh khye shek kti ni, lei mah kka-a lei pyen shek kti ni.
12. Tuisuuk mah velü tuisuuk vekti, kpya kkyaang mah velü kpya kkyaang vek kti.
13. Khungkhu noh kah ngbeeng mti ah ti, vakphyung noh kah ngkyaang sha ah ti.
14. Kkhyou she nghngään naak ahnga ni, mpa she ngkoh naak akhyaai ni.
15. Kkhyüt noh ah ke ah mhju, kphyung noh ah koon ah mtääm.
16. Khooia ve üng hnah am ve, hnah-a ve üng khooi am ve.
17. Shakkhi noh phi kah pa kho ah ti mjoh.
18. Ngnam punga pyah naaka phu, mpüi lea thih naaka meh.
19. Tooi lüi kthaai üng mei, kkhyaang thou kthaai üng kkhyü.
20. Kah kphyutui phung sum li, kah hnap haang tanpoong ngshooi.

- 21."Joongo, joongo" ti-ulü kei dooia nghnga shing shang lo.
- 22.Ah sa kthi ah yook mah, ah yüi k'ooi ah lei mah.
- 23.Li naküt üng ngvaai am nih voih, kkong naküt üng sha am nih hoot.
- 24.Thing üng kkya ahnga, looi pya k'o akhyaai.
- 25.Ui siin noh ah nua msuong vun khuh, aai khet noh ah pa-a ngmou haang mkaang.
- 26.Ui siim noh ah lüüi naak kshing kti. Aai khet noh ah kaai naak hmat kti.
- 27.Ah sa-a yook hoih lü shukkhe yook nglaam khang.
- 28.Aai nu khoong lü kho am thaai, nghnu mi kkhyü lü kkhyü am ngpääng.
- 29.Ngkhyu ngla ngtuun noh mkot khä am kkaan, Be-na ngvook noh kkhyaak kum am lüüm.
- 30.Ajukseng noh long ngooi, ajäng kseng noh püi ksa.
- 31.Asuma anu vu, ashiipa asa ngpyaang.
- 32.Tui sengsäh noh nga, kho sengsäh noh kho.
- 33.Ih hüt hnu noh ih phak ah hlook, thou lo kma noh mka kshoh ah nghmon.
- 34.Nghmua msen noh nghmu kyüh kti, kphyea msen noh kphye kyüh kti.

THIH KYUK

1. Shäü hläü she mei-kho kpom, kkhyaang nghngi siim mei-kho kpom.
2. Thing hnah ngleeng lü kyakti, kkhyaang sa kkhyü lü khyük kti.
3. Thi dam kti noh shük shahma ah ktäm ei, mpya dam kti noh booi shohlai ah ktäm ei.
4. Song pyang phi thi, li kkha phi ak.
5. Am thi khoh kti noh shong sa mah, am mpya khoh kti noh booi shohlai.

NGSU NG'AP NAAK

1. Mik ip lü mlung am ip kti, mlung ip lü mik am ip kti.
2. Mlung am k'je noh pyen hlük kti, buh am kphü noh ei hlük kti ni.
3. Mthi li vü üng ah nah vü kuung ni, salang ngsop üng ah nah sop kuung ni.
4. Ye tuk kkei suih-a ah nah poh kuung ni.
5. Ngsube am pyen kti ah lüng mik mü lok kti, ng'ap be am pyen ktia ng'yeeng nghnga pang lok kti.
6. Shui ju kah shui hnüh kti, shah vok kah shaat hnüh kti.
Ng'ap naak, kah phu sun kah mshooi lohnüh kti.

7. Pung tu-ua kah ti üng nah nih tu-hnüü kkhai, ngram
shaat ua kah ti üng nah nih shaat hnüü kkhai.
8. Ua tüüi lo üng mse kphyu joong kti ni, ua mdoon lo üng
kkhaan kkha pyaai kti ni.

Atüing lang kkhui kpyah - kthäh naak

1. Ngkeh thiing kphei üng ngkhaai thing shom.
2. Ui vu love nghnaai shooi u.
3. Peem üng vok sa ah lu xong.
4. Ksuuma ju sa tui bih bih.
5. Kah vok kkong kah ngmaai hnah.
6. Hne kah sheh naak ngthang kah ksäk.
7. Yo ksing bit bit mti va lut.
8. Kah ksha kkea lung xe xoot.
9. Kah yo kkha phe.
10. Kah mkhyuung kah toih.
11. Kah yo lip kah daai doon.
12. Mkhuuia ngbu hlip kah va nglin.
13. Nghnganga ksing sang kah ju süm.
14. Bäng läng vangshäk vangshäk.
15. Tui leng mtü mton.
16. Kuuk kshaai kah hnom pük pük.
17. Kkuna msaai phe ngtung kho thaai.
18. Mkhyuuk ktung phunga ksang msot sa.

- 19.Kkham kyaaai khoa nghnga k'e nu.
- 20.Sa ye khoa te tong kaak thi the ba ning lo ei shüng.
- 21.Mkota miin kah bah.
- 22.Khet nu hmuh kah kkoi.
- 23.Khuh hlu phunga te bulüt.
- 24.Kdang phung nu ka kdang phung sa.
- 25.Nghngi long ngleenga nglaam naak ngsak li.
- 26.Peem sa vangtääng vali toong.
- 27.Asum king käng kelek kshum.
- 28.Msuunga msuunga nghmu sa mtui

Atüing lang kkhui kpyah-kpyah naak be

- 1.Meh kphyüt ei lü baai lim lom.
- 2.Tui mnu love ngvaai vooi u.
- 3.Jeen tui long kpya kah ju khyong.
- 4.Msuunga nghmu sa mtui bih bih.
- 5.Kah lok shong kah msaai mah.
- 6.Ye kah kah naak kpang kah kpäk.
- 7.Kho nghngi liing liing nghngi kya mdut.
- 8.Kah ksha kkea nu mse xooi.
- 9.Kah vok jah me.
- 10.Kah ui nghnga moih.
- 11.Kah kho mik, kah khya loon.
- 12.Mkuuia Ngbu Hlük ah lu ngkin.
- 13.Yanga Ngling Thang ah lu thüm.

- 14.Kkhyou ngjäng Ngthang Khäk Ngthang Khäk.
- 15.Tui shen ju mhnon.
- 16.Kham nama kah po mshük mshük.
- 17.Mkuuia Mnaai Kshe kkhom noh hlaai.
- 18.Ngling Xung Bua jang msot sa.
- 19.Ngthang Mnaai Shoa jang kte nu.
- 20.Sa ye khoa mnge vangvaak, li the ba ning lo ei ngü.
- 21.Thoh-a Hliin Pa Khah.
- 22.Mdek pülüh kah kdäi.
- 23.Khuh hlu phunga mnge ju lut.
- 24.Phai mhlum nu jah phai mhlum sa.
- 25.Kphi tong peema ngbaan naak shak kki.
- 26.Kheeng-sa Ngthang Khääng ah nih khong.
- 27.Msha-tui Ngling Pääng kke she khyum
- 28.Ksuuma ksuuma ju sa tui.

Ti hlü thup naak kkhui kpyah- kpyah naak be

- 1.Khoon yüi.
- 2.Aai.
- 3.Nghngi.
- 4.Ksing nu.
- 5.Kpäi kbe.
- 6.Kshoh.
- 7.Aai.
- 8.lh phak.

9. Mei jah k'am.
10. Phai jah phai mhlum
11. Tui kshooi.
12. Kkhyü.
13. Kuuk kshoih.
14. Mpa kkhya.
15. Msiing kilik.
16. Hnampo.
17. Kphyu kphyaa.
18. Ksoong jah kpyeek.
19. Panto.
20. Ju msü.
21. Vaai kit.
43. Lahat.
44. Thaamtho paai, kthuui paai.
45. Nih mlei.
46. Kuuk beh leh jah mtap mput.
47. Ngvaai.
48. Lung mphu jah k'am.
49. Hnga kkaai.
50. Lam.
51. Lushuui.
52. Aaishi.
53. Khu-khong jah lung mphu k'ame.
54. Vinkooi.

55. She ei uum, shei-kyoot.

56. Mpa-shei, shang-pho mthiip.

NG'ÄI

Khyaih khoh meen kkhai mä

(Ngling Kok Mnaai)

Män Ma aktooi tang tang noh "Bang Beih khyan vang" ti mjoh khü. Män Ma noh khyan khoh meen kkhaio. Bang Beih khyan khoh meen kkhaio. Üpho amja kka noh 'Mlik ang bak vang" ti mjoh khü. Ah mja am ve pang kti noh, Üpho noh I üng bak kkhai ni. Ah mja I üng bak kkhai ni. Joong nu amik nghmü noh "Mje-heh kshüh vang" ti mjoh khü. Joong nu noh I üng kshüh kkhai ni, Mje-heh I üng kshüh kkhai ni. Kheng Mthing alu kkang noh "Mang Xung shoom vang" timjoh khü. Kheng Mthing noh i üng shoom kkhai ni, Mang Xum i üng I üng shoom khai ni. Ngling Kok aha kka noh "Meh yuh shi vang" ti mjoh khü. Ngling Kok noh I üng shi kkhai ni. Meh yuh I üng shi kkhai ni. ah ha I üng shi kkhai ni.

Hnik sa va kam mah nikyo lü

(*Joon Mshuum Hleih*)

Kah Hnik Pyuk Mpyu kah joh ä, Kah Hnik Sa Mpyu kah joh ääi. Tui Sume noong vei thak kah joh ä, Nu Mdi noong vei thak kah joh ääi. Nglung Tu Küüi noh nah hlo lü Küüia sa noh nah hlo lü. Tui Kyum hnu kah shung sän ääi, kah Mpyu hnu kah shung sän ääi, kah kpom kah Ngmeen kah kpom ä, kah Hlaane kah Ngmeen kah kpom ääi. Paanga na noh nah hleep lü, Nbo Sang noh Ngmeen noh nah hieep lü, kampa va ma kah daam sän ääi, hlaan sa ma kah daam pän noh tui kyum ve nah vu be ham ve. Kün Küüie nah vu be ham lü, kah mpyu noh nah vu be ham lü, tui kyum kah jo be kti noh, pyook shuune kah jo be kti noh, Küün Pa noh kah jo be kti. Sü Sa va phun mah nikyo lü kah mpyu va phun mah nikyo kba. Kampa va ma kah dam pän eei, she paange ma kah daam pän eei. She Paang va kah Ngmeen lobe lü, kampa noh nah kou be lü, kah Ngmeene kah kpom be ääi. Pyook shuune kah kpom päai be ääi. Küün Pa noh kah kpom be ääi. Ngmeen paai va kam mah nikyo lü, kah Ngmeen va kam mah nikyo lü, Song pyang noh kah bü va pah noh, Küün Pa kah bü va pah noh, Küüi khü hniim nah msüi khü, Nghnu Kyuune hniim nah msü khü.

Kah Sho jah mthing kah kpha peet ni

(Ngshing Nu Kpaam)

Kah nu mshonga, tui kyum Mshong Nu Ktheia ng'yüing loma vang. Ksing Tui Küüia, Nu Leen Mshong Suma ng'yüing loma vang. Hlün shih ma vang ah khooi lu, Ooi Shonga Nu ng'yüing loma vang. Ah Msuung Lu Mpyu, lo sa ah Nglung Püi Mpyu ng'yüing loma vang. Mnakae, Mbang Lae, Leih Shoa im sa vang ngkou loma vang. Kah Kkha Ngleia va, Nglaang Leih-a , Nglei Lah-a ngkou loma vang, Mo Hleh vang ah Ngmeen Paai, Nghngaai Loka Ngmeen Paai va ngkou loma nang. Büh Hlúa Nu, Yang longa Nu, Ooi Shonga Nu ngkou loma vang. Li laak hlúa ni, hlaak phya-a ni ngkou loma vang. thing Shuun phi kah Ngbuung Sie, Ngshing Khüüm va kah Ngkhyäai Ngthange, Thing Shuuna jo nui mah üng kah ngshüt noh, Sü Seen akkhui mah üng kah ngshut kti noh, kah Msü Kküüi Msuum üng, Li Long kah kho Msü Kküü üng kah shut kti noh, Ngdö Yüing phi khüüm ong kah hjok kti va. Kpung Nu phi khüüm ong, Mlüh the khüüm ong kah hjok kti va. Ma hlaan ma üng ah tüüi lo phi, Ksheng Tuia phi Joom Sa-a ah tüüi lo phi, Jo nu mah-a ah dou san phi, sü seen akkhui ah dou san phi, kduk üng Khyun Nglinga ah dou san phi, Ma Hlaan Ma noh phi Lüng Mseh kko noh nih nglüng naak phi, Mseh Pilum noh nih nglüng naak phi kah lou kti va. Jo nu mah

üng kah ngshut kti noh, Msü Kküüi akkhui mah üng ah Nääi
k'hlüng üng noh kah ngshut kti noh, Msü Kküüi akkhui
k'hlüng üng kah ngshut kti noh., Nglou Pa mah-a phi ah
daan san phi, ah kkha ah kkei mah-a Hmaai üng phi Ma
Tuia ah mdoon san phi, ngläü pa mah üng kah ngthaai kti
noh, Ngäih Lim akkei mah üng kah ngthaai kti noh,
Ngshing Khüüm kah Ngkhääi Ngthang üng hlaan ma
üng, kah Sho jah Mthing üng kah ngthaai kti noh. Ah kkha
phi Ngläü Pa kah kpha peet ni, Ngäih Lim ah kkei kah kpha
peet ni.

Tui akyum lü ah jo nu ah kkhui hlung lü Thing
Shuune kah Ngbuung Si, kah Sho jah Mthing lü ah kkhui
hlüng lü. Lüng Mseh noh phi nglük ju nih ook naak phi,
Kheng üng phi Peeng Shoa ah daan san phi. Ah nu
msuunga va ah thoon päih va, jo nu k'hlünga ngkhyang nu
msuunga ah thoon päih va. Kah mpyua büng ngming
vanglou ngaih kkhai. Mthüi sa, Nglung Küüia büng ngming
vanglou ngaih kkhai. Kkhyüm Shim phi jo nu jah lo kti va,
ngshing Khüüm va kah Ngkhyääi Ngthang, kah shuun jo nu
kah lo kti va. Kah im phi Ngläü Pa kah kpha peet va, Ngäih
Lim phi ah kkei, hlaan ma phi ah kkei kah kpha peet va.
Thing Shuun hlüng lü, Msü Kküüi ah kkhui hlüng lü kah pha
peet va. Msuuma jo nu va kah lok kti va, Msü Kküüi ah
kkhui. Mthing Pääng va ah Kheng Pääng kah lok kti va, kah
shuun msuung phi kah hjok mkhüt ni. Thing Shuune kah
ngbuuma Sia ah hjok khoi phi, kah Sho jah Mthinga kah

kah hjok khoi phi, Mpyu Kseng phi ah msuung, kah shuun
msuung üng phi kah hjok kti va. Mpyu Kseng msuung,
msuung üng Nghlük Ktui phi kah shüh kti va. Nghlük Ktui phi
kkhyuka, ksheng Msuung üng kkhyuka kah shüh kti va.
Kkhyüm Shima seh lam kho am nglo hnga, Leih Shoa im sa
ta kho am nglo hnga. Büh Hlúa Nu, Yang Long Ooi Shonga
nu kho am nglo hnga. Thing Shuun phi kah Ngbuung Si kah
shui kti ni, kah Sho jah Mthing, kah Shuuna büng kah shui
päih va. Msü Kküüia büng ngming kah shui päih va. Kah jiin
phi va ksah kah lei päih va, Lilong va kah Ngleeng long.
Kah hne kphya va kah lei päih va. Tui kyum va jo nu kah lo
kti va, thing Shuuna Mpüi kkhui kah lo päih va. Mthing
Päänge kah Kheng Pääng, kah Shuun jo nu kah lo päih
va. Kah Ooi Shong üng phi kah tüüi peet ni. Büh Hlü phi
Kok Shi Shong üng, Kkhyüng Shim phi jo nu kah tüüi peet
ni. Nu Leen phi kah Mkhyong Bo, Jo Leih phi kah kkhui kah
tüüi peet ni. Kho Nua phi Küüi Oma ah yoh ngyüi phi, ah
näai k'hlünga phi, Po Lüng Küüia phi, Nglük ju ah ook naak
phi. Büh Hlü Shong üng phi kah tüüi peet ni, kah Ooi
Shong üng, Kkhyüm Shima im sa kah lo päih ni. Kkhym
Shim jo nu kah lo päih ni. Thing Shuuna Mpüi kkhui kah lo
päih ni. Hlaan ma ma üng phi kah kpha paih ni, hlaan ma
phi ah kkei kah pha päih ni. Nu Leena kah Mkhyong Boa ah
ngkoh sän üng, hlaan üng Nghngi tui, Nghngi longa Nghngi
tui ah kyum lo püi. Kah Küüi Jo Nu noh ksük üng ah shuk ei
phi. Nu Leen noh kkhing ah shuk ei phi. Tui kyum hlüng lü

kah tik kti noh, booi Shoe kah Ngthang Leih-e, kah nu kah
mdi lo booi kah kti noh, kah Leih Sho booi kah tik kti noh,
kah hne kphya üng phi kah mdoon peet ni, ngjaak hlü phi
Vamse Phya üng, Lilong phi kah Nghleeng Long üng kah
mdoon peet ni. Kkhyüm Shim Kphyüma va kah ngkoh sän
üng nglung Long noh hlaan üng Ei Kkhei kah khaai kti va.
Nglung Long Mleenga va kah ngko kti va. Thoh Nua sän
hlaan ma ah nglük sän üng ah Lung Pääi Kho ah ngkhyaaak
sän üng. Asuna Msiing Tuia ah thu sän üng, Am Li Näänga
Jak Jaaü Lia ah shui sän üng, Nu Leen phi Kkhyüm Shima
kah ngko kti va, Kpuung Long Mleenga va ngko kti va. Am
Li Näänga ah phyooi sän üng, Sük ta Mleenga Ei Kkhei ah
kpäh naak lo. Kkhyüm Shim va Jo Nu vahlüng kti va, Nu
Leena Mpüi Kkhui vahlüng kti va. Sö Seena Kkhui vahlüng
kti va. Ah She Ei Kho ah ngkhyaaak sän üng, Shiipa Kthang
ana akha sän üng, Thoh Nu sän mlüüme ta ah nglük sän
üng, Am Shaai Näänga ase sän üng, Shaai Ma Näänga ase
sän üng, Kkhei Dou Shanga va kah nghngään kti va.
Nglung longa Ei Kkhei kah khaai kti va, Mang noh Ei Kkhei
kah kkhaai kti va. Sük ta she mse mbooia apän sän üng,
pasong ngbeenga va ale sän üng, Mnaka va Ngläü Pa va
kah ngtaai kti va, Ktaai Saang va kah ktaai Ma. Kah nu kah
Leih Sho Booi Vangtaai kti va. Kah Ooi Shong üng phi kah
kpha peet ni. Böh hlü kti noh Kpoong Si kah Ooi Kpoonga
kah mthoh kti noh, Nu Leena muti noh, Leih Shoa Mkhyong
Ngshing noh kah mthoh kti noh, Kkhyüm Shim va Jo Nu

üng hnüh kti hin, shongkoi ngsäp lü hei okhoi kti. Kpü Tu Lu
Looi Kki, Msuum Nghmüüm ngsäp lü hei okhoi kti. Kkhyüm
Shim mä ah Jo Nu Dü ngshaai kkhai mä.

Päih Pa noh ta k'äih ei kong

(Yang Meen Pa)

Yang Sum ta Päih Sho Kheng no Khin Li va khin
loma vangü. Khin Sun khom khin loma vangü. Po Lüng
Küüia kshuung hi, kah im hin Ye Lia kshüüng hia. "Kphya
shui hniing kkhai" tik kbak u. "Ak'haang hniing kkhai" ti ve
u. Kkhyou jah Mpa noh ti ve u. Song pyang püi noh ti ve u.
"Lung ktaak phoong kkhai" ti ve u. "Long lung phoong
kkhai" tive u. "Lia kkhaana" ti ve u. Khin Sung kom kom khin
loma vangü. Kei Sho noh khin loma vangü. I a kphya shui
hniing lüphi, ak'haang I a hniing lüphi, li nglunga i a hniing
lüphi. Hniing khoi kti va hniing be kom, lung ktaak sun va
hniing be kom, long lung sun va hniing be kom. Ak'hniing
khoi va hniing be kom, Kampa ta shui lo ngaih kkhai ni. I a
kphya shui hniing lüphi kkhui noh shui be ngaih kkhai ni.
Phung tui noh shui lobe kkhai ni. Ah koon shui lobe kkhai ni.
Oot Mei noh lei lobe kkhai ni, ah ke lei lobe kkhai ni, Kampa
lei lobe kkhai ni. Kkhui mah ta ngshing ei be kkhai ni, ah
kkhui ngshing ei be kkhai ni, ah kkei ngte lobe kkhai ni. I a
ngyakyah booi lüphi, booi sa I a mpya lüphi, kei Sho noh ta
k'äih ei kong, Yang sum ta Päih Sho Kheng noh ta.

Nah nghnu kshi juun nah mhju peetä

(Mpai Im Kpaam Nün)

Akphyüm üng ka Nghnumi sa mat noh kho k'ooia ip-in lü ah ng mang shek kti let lolü Shong Ngla ah kkhyaak mjoh.

"Peetä, nuo peetä ,Nuo, nah nghnu kshi juun nah mhju peetä. Püi noh pyook shuun püi noh, pyook shuun noh ih lu kah mhniin püi noh, ti khü 'Nuo' ti khü. 'Nuo, kah Mshong Tüüi üng, kah Mshong Düdoon Khätsa Tüüi üng, kah taak, kah ngui kah taak, kah ngui lushun kah taak' tilü nuo, ti khü, kah nghnu khü ih ngmüi nah kbooi khü lokhü. "Peetä, nuo peetä, nuo nah nghnu kshi juun nah mhju peetä, tilü ih ngmüi khü nah kbooi lokhü. Püi noh aai khoon püi noh, aai khoon ook ngmang kah mhnüüi noh püi noh. Ngüshe, shoa ngüshe, Kheli Khe kho angkoona shoa. Kah nghnu ih ngmüi ngüshe, ih lu juk mhniing ngüshe. Lokhü pao, lokhü, kah ngmeen khü ook ngmang nah kbaai khü lokhü. Peeta, pa-a peeta, nah ngpyang xeh kho nah mthama peeta. Tüüi üng kah Mshong Tüüi, kah Mshong Düdoon Khät Sa Tüüiüng, kah taak, kah ngui kah taak, kah Ngui Si Si kah taak. Nah ngpyang Xeh Kho nah mtham peetä, tilü nah kbooi lokü" tilü khät sa mkhüm sun kpom kyet lü kyap in kyap in mjoh kti. Asun kshi vaam vo sa-a thoon mjoh kti.

Waloun

Copy & Riso

Computer DTP & Stationery

**No.(B-1), Mingyi Road
Nanthar Gone. Insein Township.
Yangon. 09-540-1511**